

Днес в броя

Едно от всеки три деца у нас живее в риск от бедност или социално изключване

Акад. Николай Денков, министър на образованието и науката: „Трябва да премахнем частните уроци от образователната система. С тях няма как да постигнем равен старт. Учениците са различни като интереси и възможности, но трябва да имат равен шанс да развият своя потенциал“

Ирина Шаркова, старши учител в ПЧМГ – София, и носител на наградата на Съюза на математиките в България: „Изграждането на умения за логическо мислене трябва да започне най-късно в V клас. Децата се развиват, когато има единомислие в екипа, който работи с тях по всички предмети“

®

АЗ·БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 22 (1572) 2 – 8 юни 2022 г. Година XXXI. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,50 лв.

Снимка „Аз-буки“

И тази година на 2 юни българите ще поднесат цветя на паметниците и лобните места на знайни и незнайни герои и ще сведат глави в минута мълчание в памет на пагналите за свободата на България. Едно от тези места е Мемориалът на невия четник от Хвърковатата чета на Бенковски под 1182-метровия вр. Половрак в Лозенската планина. Той е съграден преди повече от 100 години от родолюбиви българи и реновиран през 2013 г. благодарение на инициатива на Национално издателство „Аз-буки“ и район „Панчарево“ с подкрепата на Столична община. Традиционно край него за 2 юни се събират граждани и ученици от училища в София

Азбучни истини

На прав път сме

Антоанета НАЙДЕНОВА

Страхотна възможност се отваря за бакалаврите и магистрите по компютърни науки, информатика, физика, математика и електронно инженерство от страна на новия Институт за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSIGHT), който обявя първата си докторантска програма. Очаква се първите докторанти по компютърни науки и изкуствен интелект да започнат обучение още тази есен.

Новината е чудесна най-малко по две причини. Първо, програмата предлага на българските студенти да достигнат световно ниво, без да се налага да напускат България, както и шанс за развитие на завършващите в чужбина, които искат да се завърнат в родината. Няма съмнение, че нивото ще е високо, след като обучението ще е под ръководството на световно признати професори от топ американски и швейцарски университети.

Втората причина е не по-малко важна – по тази програма ще могат да бъдат отпуснати стипендии от 36 000 евро годишно. За сравнение от 1 април 2022 г. месечната докторантска стипендия у нас се увеличи от 500 лв. на 750 лв. Така че няма как да обвиняваме младите хора у нас, че предпочитат да не се занимават с наука, или ако все пак решат да го правят, отиват в чужбина. Защото само с едната любов към науката не може да се живее, трябва и пари.

В момента нашите университети масово недоволстват срещу идеята за обединение на висши училища и атестирването на академичните преподаватели, без като че ли да виждат голямата цел, която стои зад тази реформа – да се повиши качеството на висшето образование в България. А тя е наистина важна. Ако искаме да задържим талантливите млади хора у нас и да си върнем заминалите, трябва да им предлагаме качествено образование и достойно заплащане на труда. Нито повече, нито по-малко.

INSAIT обяви първа докторантска програма

Тя предлага 36 000 евро годишна стипендия в България, обучението водят професори от топ университети

Институтът за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSIGHT), който официално отвори врати през април 2022 г., обявя първата си докторантска програма по компютърни науки и изкуствен интелект, по която могат да бъдат отпуснати стипендии от 36 000 евро годишно. Уникалната за Източна Европа програма за първи път предлага условия, конкурентни на водещите международни университети, и обучение под ръководството на световно признати професори от топ американски и швейцарски университети.

Програмата предлага на българските студенти да достигнат световно ниво, без да се налага да напускат България,

и шанс за развитие на тези, които завършват образованието си в чужбина и искат да се завърнат обратно. Световните технологични компании DeepMind (изследователското подразделение на Google) и Amazon Web Services също осигуряват стипендии за талантливите млади учени. Техни водещи експерти в областта на изкуствения интелект и компютърните науки ще участват в докторантската програма и като ръководители на студентите.

Програмата на INSAIT е структурирана подобно на тези в елитните американски и швейцарски университети и е с продължителност до пет години. Студентите ще участват в обменни програми, в рамките на

които ще прекарват до 3 месеца годишно в университетите на своите ментори, като същевременно си сътрудничат и с местните изследователски групи.

INSAIT приема кандидати, които имат за цел да се развият като топ изследователи, учени или предприемачи, целящи създаването на високотехнологични компании. За да кандидатстват, студентите трябва да владеят английски език на отлично ниво и да притежават (или да са в процес на получаване на) бакалавърска или магистърска степен в някоя от следните области – компютърни науки, информатика, физика, математика или електронно инженерство.

На стр. 2

В МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ

Министерският съвет одобри 1,2 млн. лева за изпълнение на първия етап на Националната научна програма за развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина. Основната ѝ цел е да се популяризират българският език, литература, история, изкуство, наука и традиции сред чуждестранни учени и изследователи. Ще се финансират специализации на чуждестранни млади учени или докторанти българисти. Предвидено е и осигуряване на престои до три месеца у нас на утвърдени чужди експерти в тази област, които ще преподават и ще правят съвместни научни изследвания с българските си колеги. Ще бъдат разработени безплатни дигитални образователни и изследователски програми за дистанционно обучение на студенти и докторанти по български език и литература. До три години ще заработи онлайн платформа за превод от и на български език. Паралелно ще се създаде и портал с дигитални образователни и научни ресурси в областта на българистиката.

Още 4 069 021 лева одобри правителството за разширяване, ремонт и строеж на изцяло нови детски градини и за разширяване на училища. Ще бъдат финансирани 24 проекта, които се изпълняват по Програмата за изграждане, пристрояване, надстрояване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища 2020 – 2022 г. Средствата ще бъдат преведени на 20 общини – Гърмен, Бургас, Сунгуларе, Велико Търново, Добрич, Ловеч, Троян, Пловдив, Рогопи, Кайнарджа, Котел, Твърдица, Ботевград, Елин Пелин, Костинброд, Самоков, Мъглич, Опан, Стара Загора и Чирпан, както и на Професионалната техническа гимназия във Варна. Целта на инвестициите е да се намали недостигът на места в детски ясли и градини, да се създадат предпоставки за успешно възвръщане на задължителното предучилищно образование на 4-годишните и за организиране на едномесечен режим в училищата.

Кабинетът одобри 3 375 112 лв. за 2022 г. за петте духовни училища в системата на предучилищното и училищното образование към Българската православна църква – Българска патриаршия, и към Главното мюфтийство. Софийската духовна семинария „Св. Иван Рилски“ ще получи 988 207 лв., а Пловдивската духовна семинария „Св. св. Кирил и Методий“ – 469 921 лв. За духовното училище в Момчиладраг са предвидени 915 311 лв., за това в Русе – 297 143 лв., а за шуменското училище „Нювбаб“ – 704 530 лв.

INSAIT обяви...

От стр. 1

Очаква се първите докторанти да започнат през есента на 2022 г.

Първоначалният списък от изследователски области включва: машинно самообучение, компютърно зрение, обработка на естествен език, езици за програмиране, верификация, компютърни системи, компютърна архитектура, информационна сигурност, теория и алгоритми.

Ръководители на младите учени ще бъдат едни от водещите професори в областта на компютърните науки и изкуствения интелект, носители на редица световни отличия, спечелили общо 11 гранта от Европейския съвет за научни изследвания, и създали 9 високотехнологични стартащи компании. Това са Мартин Вечев – професор в ETH Zurich, преди това в IBM T.J. Watson Research Center, чиято работа поставя началото на областта на машинното самообучение върху програмен код; Драгомир Радев – професор по обработка на естествен език в Yale; Срджан Цапкун – професор в ETH Zurich; Отмар Хилигес – професор в ETH Zurich, преди това в Microsoft Research; Мартин

Яги – професор в EPFL по машинно самообучение; Андреас Краузе – професор по машинно самообучение в ETH Zurich, преди това професор в Caltech (САЩ); Петер Мюлер – професор в ETH Zurich, положил основите в областта на софтуерната верификация, който в момента работи по създаването на SCION – ново поколение сигурен и надежден интернет; Онур Муглу – професор по компютърни архитектури в ETH Zurich; Мартин Одерски – професор по езици за програмиране в EPFL, изобретил програмния език Scala; Матиас Пайер – професор в EPFL; Руслан Салахутдинов – професор по машинно самообучение в Университета Carnegie-Mellon, бивш директор на изследователския екип по изкуствен интелект в Apple; Лоран Ванбевър – професор в ETH Zurich; Вирджиния Василевска-Уилямс – професор по теория и алгоритми в Масачузетския технологичен университет; и Цъ Жанг – професор по компютърни системи и Data Science в ETH Zurich.

Повече информация за програмата е достъпна на интернет адрес – <https://insait.ai/phd/>. **АЗБУКЪТ**

Смисълът на реформите

Частните уроци трябва да станат излишни, заявява министър Николай Денков

„Трябва да премахнем частните уроци от образователната система. С тях няма как да постигнем този равен старт, от който децата имат нужда. Учениците са различни като интереси и възможности, но трябва да имат равни възможности да развиват своя потенциал.“ Това коментира министърът на образованието и науката акад. Николай Денков пред БНТ.

По повод идеята за увеличаване на учебното време той посочи, че българските ученици, особено тези от I до VI клас, имат средно над 1500 астрономически часа по-малко задължителни занятия в сравнение със своите връстници в Европа.

„Има дефицит. И наред с проблемите с учебните програми, които трябва да бъдат променени заедно с учебниците, трябва да намерим и повече време, за да могат децата да се упражняват повече, да имат по-интересни занимания. Това е ключово,

за да могат да заменят това, с което в момента компенсират. Защото те компенсират с нощните домашни и с частните уроци“, посочи министър Денков.

Относно това дали трябва да се учи повече математика, министърът посочи, че проблемът не е толкова в броя часове по математика и природни науки, а в това те да бъдат преподавани по различен начин, да бъдат интересни и занимателни, защото се конкурират с потока информация и забавления в интернет. „И затова основната ни задача при промяната на учебните програми и на учебниците е да ги направим интересни, без да загубим съдържателната част. Трудна, но постижима задача“, заяви акад. Денков.

Министърът коментира и темата за обединение на висши училища, като посочи, че техният брой не е самоцел. „Единствената цел, която има, е да се повиши качеството на

висшето образование. А то трябва да бъде високо навсякъде, за да има смисъл. Обединението, което анонсирах, не е измислица за българските условия, а реформа, която е провеждана в много държави – Франция, Швеция, Испания, Ирландия. Те направиха тези реформи преди 15 – 20 години и сега имат плодове“, заяви той. И добави, че България също има такъв опит – например Русенският и Тракийският университет са възникнали от обединението на 7 – 8 – 9 институти и колежи и сега са едни от водещите университети в регионите си.

Относно атестирането на академичните преподаватели министър Денков отбеляза, че критериите за атестиране в различните професионални направления не са еднакви. „Това са набори от критерии, които могат да бъдат много фино прецизирани за всяка област. И в момента обсъждаме със специалистите, с водещи

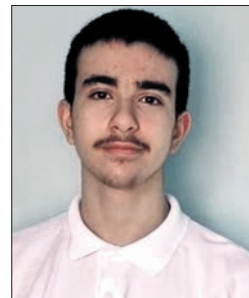
те в съответните области професори, за да подобрим най-подходящите критерии, да ги калибрираме прецизно, така че да постигнем целите, които сме си поставили“, обясни министърът. По думите му процесът е на етап публично обсъждане, в което е важно да се чуе мнението на професионалистите, като реформата ще мине през Закона за висшето образование. „Отстъпление по отношение на целите няма как да има. По конкретни детайли, разбираща се, аз съм отворен за дискусии и за промени“, заяви акад. Денков.

Министърът на образованието и науката посочи като големия проблем днес идеята, с която непрекъснато се сблъсква – че образованието може да се подобри, без да се положат усилия то да бъде променено. И цитира мисълта на Айнщайн: „Глупост е да правите едно и също и да очаквате различен резултат“. **АЗБУКЪТ**

Сребро от Международната олимпиада по философия

Дванайсетокласничката Александра Савова от Математическата гимназия „Д-р Петър Берон“ – Варна, спечели сребърен медал от 30-ата международна ученическа олимпиада по философия в Лисабон. Деветокласникът Ивайло Христов от същата гимназия получи грамота (Honorable mention), която се дава на ученици, постигнали висок резултат над средния, но останали без медал.

Александра пише върху мисълта на китайския философ Лао Дзъ „Да познаваш другите, е мъдрост; да познаваш себе си, е проникновеност. Да победиш другите, е власт, да победиш себе си, е сила“. А Ивайло е разсъждавал над мисълта на древногръцкия философ Хераклит „Въпреки че логосът е общ, мнозина живеят така, сякаш притежават собствена разумност“.

За Александра това е второ участие в международната олимпиада, след като миналата година заслужи наградата Honorable mention в Словения. **АЗБУКЪТ**

Ръст на студентите

С общо 866 се увеличава за следващата академична година броят на местата за студенти по 23 професионални направления, които подготвят необходими за икономиката ни специалисти. Най-голямо повишение има в професионалните направления „Растениевъдство“, „Математика“, „Животновъдство“, „Общо инженерство“, „Машинно инженерство“, „Материали и материалознание“, „Енергетика“ и „Коммуникационна и компютърна техника“.

Държавата ще субсидира обучението на 41 223 студенти в 38 държавни висши училища. За академичната 2022/2023 г. са предвидени 15 994 места за обучение срещу заплащане. Одобрени са 1919 места за докторанти, от които 1395 може да са в редовна форма, 524 – в задочна форма, и 303 – в научните организации. **АЗБУКЪТ**

3 млн. лв. за научни публикации

Държавата отпуска 3 млн. лв. на висши училища и научни организации, за да повишат броя на научните си публикации в авторитетни международни издания. Средствата са предназначени за изпълнение на първия етап на НП „Стимулиране на публикационната активност в авторитетни международни научни списания и отворения достъп до научна информация“.

На изследователите ще бъде предоставяно допълнително възнаграждение, награди или други финансови стимули за авторство на научни публикации в списания, реферирани или индексирани в световните бази данни

Web of Science или Scopus, обвързано със споделяне на научни резултати в Българския облак за отворена наука и в институционални или международни хранилища.

Програмата ще се изпълнява на три етапа в продължение на 42 месеца. Необходимите за реализирането ѝ средства са общо до 12 млн. лева.

Най-голям дял от средствата от първия етап за 2022 г. получава БАН – 911 401 лв. Следват МУ – София (493 326 лв.), Софийският университет (422 973 лв.), МУ – Пловдив (157 810 лв.), Пловдивският университет (134 588 лв.) и МУ – Варна (120 427 лв.). **АЗБУКЪТ**

Сребърен и бронзов медал спечелиха българските гимназисти от VI европейска олимпиада по физика. Те премериха знания със 182 състезатели от 37 държави в Любляна, Словения. Сребърното отличие е за Маргулан Исмаилов (XI клас, МГ – Варна), а бронзовото заслужи Баян Гечев (X клас, СМГ). Почетни грамоти получи Румен Димитров (X клас, СМГ) и Виктор Михайлов (XI клас, СМГ). Малко не достига за отличие на Златомир Желев (XI клас, ППМГ – Сливен). Ръководител на българските гимназисти е доц. Нено Тодоров от Физическия факултет на Софийския университет

Кандидат-директорите с визия за три години

Конкурсите се провеждат в два етапа – писмен изпит и защита на управленска концепция

Кандидатите за директори на всички видове институции в системата на предучилищното и училищното образование ще защитават концепция за стратегическо управление на институцията за три години напред. Това е записано в проект на Наредба за провеждане на конкурсите за заемане на длъжността „Директор“ в държавните и общинските институции в системата на предучилищното и училищното образование. Наредба не се прилага за училищата по изкуствата и по културата, които са държавни културни институти, както и за държавните спортни училища.

Конкурсната процедура се провежда в два етапа: писмен изпит и защита

на концепция за стратегическо развитие на институцията. Максималният резултат е 100 точки – 50 от писмения изпит и 50 от защитата на концепцията.

Първият изпит включва тест от 50 въпроса. От тях 40 са с три варианта на отговор, а 10 – със свободни отговори. Ще се изисква и решаване на четири казуса от области, свързани със спецификата на институцията. С въпросите от теста ще се проверява наличието на стратегическа и управленска компетентност, включително административна и правна култура, умения за планиране, организиране и контрол, за управление на ресурси. Ще се отчитат социалната и гражданската компетентност на кандидата. Писменият изпит

е анонимен, като всеки кандидат попълва формуляр за лични данни, който се запечатва. Бланките от писмения изпит заедно с малкия плик се поставят в голям, който също се запечатва. До представяне на концепция ще се допускат само кандидати, получили минимум 30 точки от първия етап на конкурса.

Критериите за оценка при защитата на представената концепция са уменията на кандидата да я представи синтезирано и да аргументира предложенията си, съответствието на концепция за стратегическо управление на институцията с нейната специфика и характерни особености и аргументираност на направените предложения при защита на концепцията. Ще се

оценява и дали кандидатът отчита необходимите ресурси – финансови, интелектуални, човешки и други, за изпълнение на заложените в концепцията дейности, съответствието ѝ с техническите изисквания. Под внимание ще се взимат мотивацията за заемане на длъжността, уменията за създаване на визия за развитие на институцията и работа в екип, нагласата за усъвършенстване и комуникационните умения.

Комисията класира кандидатите по низходящ ред. При равен резултат комисията подрежда в класирането на по-предно място кандидата с по-висока професионална квалификационна степен и придобита допълнителна квалификация. **АЗБУКИ**

Кой е най-добрият млад фермер

Отборът на Професионалната гимназия по селско стопанство в Карнобат печели XII национално състезание „Млад фермер“, съобщават от МОН. Домакините от Професионалната гимназия по земеделие „Христо Ботев“ в Ямбол заемат второто място. Сред призьорите се нареждат и възпитаниците на Професионалната гимназия по механизация на селското стопанство „П.К. Яворов“ – Гоце Делчев.

В надпреварата се включват 13 отбора победители в регионалните състезания. Участниците се състезават в три модула – „Растениевъдство“, „Животновъдство“ и „Механизация на селското стопанство“.

Растениевъдите показват умения за бързо разпознаване на семена от различни култури и провеждат практически тест по филлизене на лозя на територията на село Лозенец. Животновъдите демонстрират професионална сръчност в кравефермата в ямболското село Златари и разпознават различни видове фуражи. Бъдещите механизатори решават електронен тест по безопасност на движението и демонстрират завидни умения в майсторското

управление на трактор на учебен полигон.

Сило в индивидуалните надпревари се представят състезателите на домакините от ПГЗ „Христо Ботев“: Младен Желязков печели първо място в модул „Растениевъдство“, Росен Георгиев постига най-добър резултат в „Животновъдство“, а Здравко

Петров е победител в майсторското управление на трактор, информира директорът на гимназията инж. Тодор Тодоров.

Форумът се организира от Министерството на образованието и науката и РУО – Ямбол, с партньорството на Община Ямбол и Аграрния университет – Пловдив. **АЗБУКИ**

Снимка Пресцентър на МОН

Кампания на Института за български език – БАН, и в „Аз-буки“

За думите комит, комита, комитет

Елка МИРЧЕВА*

Чуждоезиковите заемки понякога извървяват сложен път. В основата на три различни думи в българския език: *комит*, *комита*, *комитет*, стои една и съща изходна латинска – *comes* ‘спътник, последовател’. Тя навлиза в нашия език няколко пъти в различни епохи и с различно посредничество.

В гръцкия език *comes* е наследство от институционалното развитие на Римската империя. Комисите са длъжностни лица, прикрепени към стратега, който управлява голяма област. В старобългарския език са запазени заемките от гръцки *комис* и *комит* с подобно значение, но само *комит* функционира и като титла в държавното устройство на Първото българско царство. Това е висок пост, който съчетава военни и административни функции в управлението на определена област. Безспорно най-известен в историята ни е комит Никола, бащата на цар Самуил, властвал над югозападните български земи през втората половина на Х в.

По време на османското владичество наследената от латински дума навлиза за втори път с френско посредничество – *comité* е заета в турски език като *komita* със значение ‘тайна организация, таен комитет’, а от него преминава в нашия език. Така се появява *комита* ‘участник в българското революционно движение, въстаник, бунтовник’. Както се вижда, в български език думата променя значението си, като извървява път от ‘организация’ към ‘член на организация’.

Засиленото западноевропейско влияние през Възраждането отново проправя път на *comes* към българския език. Този път думата е заета чрез руската дума *комитет* от френското *comité*. Така в нашия език трайно се установява *комитет* ‘орган от избрани или назначени лица за ръководене на държавна или обществена дейност’.

Историята на тези заемки ни разкрива връзките на българите с различни народи през вековете и ни учи защо да разграничаваме *комит* от *комита*.

*Д-р Елка Мирчева е професор в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Безплатни прегледи за учители след ковид

Учители, преболедували COVID-19, ще се прегледват безплатно при специалист. А педагози с различни заболявания ще се възстановяват с лечебни процедури. Работещите в предучилищното и училищното образование вече могат да се възползват от поредното издание на НП „Профилактика и рехабилитация на педагогическите специалисти“. Тя ще покрива разходите им за лечение, направени в периода 13 май – 30 септември 2022 г., съобщават от МОН.

Общо 180 000 лв. са предвидени за профилактика, а 200 000 лв. – за рехабилитация. По първия модул преболедувалите COVID-19 ще получават до 30 лв. за допълнителни профилактични прегледи, консултации и/или изследвания извън тези по задължителното здравно осигуряване. Сумата е увеличена двойно в сравнение с 2021 г. От подкрепата ще могат да се възползват до

6000 педагози. За нея могат да кандидатстват всички преболедували, като прегледът трябва да е в периода от 13 май до 30 септември 2022 г. От Програмата могат да се възползват и учители, включени и миналата година.

В списъка, който дава право на рехабилитация, влизат 10 групи заболявания: сърдечносъдови, стомашно-чревни и чернодробни, кожни, заболявания на дихателната система, на периферната нервна система, на опорно-двигателния апарат и на бърбечите. На всеки педагог ще бъдат възстановени до 100 лв. разходи. Помощ ще получат до 2000 учители.

За да участват в Програмата, педагозите трябва да подадат декларация до директора на своята образователна институция. Изискват се също и медицински документи, доказващи проведената профилактика или рехабилитация. Крайният срок е 5 октомври. **АЗБУКИ**

1,8% рискови инвестиции за жени предприемачи

През 2021 г. жените предприемачи са привлекли само 1,8% от инвестициите в рисков капитал. Едва 15% от управителите на фондове за рисков капитал в Европа са дами и на тях се падат само 25% от създадените стартапи. Това сочи новият доклад „Жени в сферата на рисковия капитал в Европа“, изготвен от създадената от българския еврокомисар Мария Габриел работна група, обединяваща жени лидери в областта на рисковия капитал от 28 държави в Европа.

През миналата година са инвестирани рекордните над 100 млрд. евро в новосъздадени компании. 2021 г. е рекордна и

за фондовете в сферата на рисковия капитал, в които са инвестирани близо 20 млрд. евро. Въпреки тези успехи основно предизвикателство остава неравнопоставеността между жените и мъжете в този сектор.

Докладът съдържа и резултати от социологическо проучване, според което има големи разлики и в регионално отношение, като по-добре се представят жените в Западна Европа и Скандинавските държави – там делът на жените достига до 19% спрямо 81% за мъжете. В Централна и Из-

точна Европа и Балтийските страни делът на жените пада до 10 на сто. Лидер са жените предприемачи в Швеция по макроикономически показатели като власт, образование, пари, знания и работа, следвана от Франция.

В България жените заемат едни от най-слабите стартови работни позиции сред страните от Централна и Източна Европа. Що се отнася до стартапите, които са получили финансиране у нас през 2017, 2018 и 2020 г., нито един не е бил ръководен от жена, а през 2019 и 2021 г. по 5 на сто от новосъздадените компании са оглавявани от дами.

В доклада са представени инициативи и предложения как да се увеличи броят на ръководените от жени фондове за рисков капитал в ЕС. Идентифицирането на жените лидери в сферата на национално ниво, насърчаването на инвестициите и финансирането в компаниите им са ключови. Докладът открива първите конкретни стъпки в подкрепа на жените в сферата на рисковия капитал.

В НЯКОЛКО РЕДА

ЕВРОПЕЙСКИТЕ ЛИДЕРИ СЕ ДОГОВОРИХА за налагане на частично ембарго върху вноса на руски петрол от края на годината, като част от шести пакет от санкции срещу Москва заради войната в Украйна. До компромиса на заседанието на Съвета на Европа в Брюксел се стигна, след като Унгария свали вето си върху мярката за сметка на изключване от ембаргото на доставките, идващи по петролопровода „Дружба“, снабдяващ Унгария, Словакия и Чехия. През северното отклонение на нефтопровода се снабдяват и Германия и Полша, но те доброволно ще прекратят вноса до края на годината. Това ще доведе до намаляване с 90% вноса на руски суров петрол и петролни продукти в края на годината, а сега, с преустановяването на доставките с танкери по море – със 75%. За България ще има изключение от забраната до края на 2024 г., както поиска българският премиер Кирил Петков.

НАЙ-РАНО ОТ 1 ЯНУАРИ 2024 Г. ще бъде въведено еврото у нас според Националния план за въвеждане на еврото в България, приет от кабинета. Въвеждането на еврото е планирано без преходен период, като датата на приемане ще съвпада с въвеждането му като официална разплащателна единица. България участва във Валутния механизъм II с режима си на валутен борд и фиксиран централен курс от 1,95583 лева за 1 евро, който ще бъде запазен и при влизането на страната ни в Еврозоната. След въвеждане на еуровалутата в рамките на месец левът и еврото ще бъдат едновременно законно платежно средство.

БЪЛГАРИЯ Е ПРИЕТА КАТО АСОЦИИРАН ЧЛЕН на инвестиционния комитет към ОИСР, което е важна стъпка към пълното ни членство в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и дава сигурност на инвеститорите у нас. Правителството одобри присъединяването на България към Декларацията за международните инвестиции и мултинационалните предприятия и свързаните с нея единайсет препоръки и четири решения на ОИСР и придобива статут „асоцииран участник“ в инвестиционния комитет и работната група за отговорно бизнес поведение на ОИСР. Присъединяването се предшества от „Преглед на инвестиционната политика“, за да се оцени дали държавата ни спазва определени принципи и стандарти в области като инвестиционна политика, насърчаване на инвестициите, конкуренция, търговия, данъчно облагане, корпоративно управление, финанси и др.

БАН показва уникален хибриден тролей

Предстоят кръгли маси и конференции за бъдещето на водорода в България в София и Стара Загора

Страница на Антоанета НАЙДЕНОВА

Учени от Българската академия на науката ще демонстрират своя проект за създаване на хибриден тролейбус с водородна горивна клетка на 3 юни пред българския еврокомисар Мария Габриел и изпълнителния директор на съвместното предприятие „Горивни клетки и водород“ Барт Биебик.

Тролейбусът ще се придвижва не само чрез захранване от контактната мрежа, но ще извършва и 100-километров пробег на водород. Проектът се разработва за първи път от български учени в рамките на програмата „Нисковолтоводна енергия за транспорта и бита“. Превозното средство с хибриден удължител на пробега „батерия – горивна клетка“ ще може да се движи по мрежата на градския транспорт в София и е иновация, която не е позната в света, защото ще

може да се прилага и на стари возила.

След демонстрацията е предвидена дискусия с председателя на БАН акад. Юлиан Ревалски и научни изследователи от БАН, работещи в сферата на водорода, както и посещение на Центъра за компетентност за генериране и потребление на чиста енергия „Хитмобил“ и Националната научна инфраструктура „Съхранение на енергия и водородна енергетика“.

Следва кръгла маса на тема „Бъдещето на водорода в България“, в която ще участват министърът на образованието и науката акад. Николай Денков, министърът на иновациите и растежа Даниел Лорер, министърът на енергетиката Александър Николов и представители на частния сектор и академичните среди.

На 3 и 4 юни в Стара Загора Тракийският университет с подкрепата на Общината организира дни на науката и иновациите „Чиста енергия. Състояние и перспективи“. Целта е широката публика да се запознае с възможностите,

които ще предостави на обществеността предстоящият зелен преход, а именно улавянето на въглероден диоксид, възобновяеми източници, водородни технологии и енергийна ефективност.

Научнопопулярната конференция „Устойчиви решения за зелената енергийна трансформация“ в петък ще включва доклади, презентации и постери, представени на достъпен език пред обществеността, на теми, свързани с възобновяемите енергийни източници, управлението на климатичните промени и др. Аудиторията ще се запознае с предизвикателствата, последните научни постижения в тази област и иновациите и възможностите, които те предлагат за зеления преход на община Стара Загора. Ще може и да се разгледа изложбата „Земята няма реплика!“, подготвена от студенти от Тракийския университет.

За събота е предвидена дискусията „Стара Загора – водородна долина“, организирана по инициатива на съвместното предприятие „Чист водород“

към програма „Хоризонт Европа“, в която ще участват Мария Габриел, кметът на Стара Загора Живко Тодоров, ректорът на Тракийския университет доц. Добри Яков, както и представители на местния бизнес, науката и публичната администрация. Събитието включва демонстрации на открито на прототипи на автомобили, задвижвани с водород, и на устройства за генериране на водород, както и прожекции на образователни видеоклипове и филми, представящи света на водорода в рамките на инициативата „Водородно училище“ за деца и родители. Ще бъде демонстриран и електролизатор, от който да се разбере как точно от водата с помощта на електрическа енергия се добива водород.

Работното посещение на българския еврокомисар в Стара Загора ще продължи със среща с представители на дружеството „Холдинг Загора“ и на проекта BLion – един от петте проекта на европейската организация „Водородна Европа“.

Учениците от АЕГ „Гео Милев“ в Бургас Малена Малчева от XI клас и Константина Ичеренска от X клас, придружени от директора на гимназията Жаклин Мутафян-Нейчева и зам.-директора Красимира Митева, посетиха Европейския парламент по проект по „Еразъм+“, който изпълняват с партньори от Финландия, Испания, Италия и Полша. Момичетата връчиха писмо на евродепутатите от съответните държави, в което представят свои виждания за разрешаване на кризата с мигрантите в Европа. Бургаските ученици дадоха своите предложения на българския евродепутат Ева Майдел, която обеща да им съдейства за тяхното реализиране

Снимка АЕГ „Гео Милев“ – Бургас

Приобщаващото образование – 15 години по-късно

26 хиляди деца у нас са обучавани с подкрепата на ресурсен учител

Приобщаващото образование в България на бързо стъпче 15 години, за да даде най-доброто на децата, да разкрием техните силни страни, да ги подкрепим и във всекидневнието те да се чувстват спокойни и мотивирани. Да намерим най-верния път до техните сърца, така че да напредват, да имат нужните знания, умения и компетентности и вяра, че има кой да бъде до тях, и че имат добро бъдеще в нашата страна.

Това заяви зам.-министърът на образованието и науката Мария Гайдарова пред участниците в столичната регионална конференция „Развитие на приобщаващото образование в България:

Калоян Дамянов,
директор

15 години по-късно“. „Всеки обмен на добри практики, всяко партньорство могат да бъдат вдъхновяващи и е необходимо да бъдат споделени“, добави тя.

Двудневният форум се организира от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – София-град, съвместно с Факултета по науки за образованието и из-

куствата на Софийския университет. В него се включиха университетски преподаватели, директори и педагози от регионалните центрове и от образователни институции, представители на неправителствения сектор и на организации на родителите. Приветствия поднесоха Ваня Кастрева – началник на РУО – София-град, Грета Ганчева – директор „Приобщаващо образование“ – МОН, и проф. д.п.н. Милен Замфиров – декан на Факултета по науки за образованието и изкуствата.

През първия ден на Конференцията се проведе три секции, в които различни специалисти представиха научни доклади и добър опит относно приобщаващи практики в училищна и извънучилищна среда, подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск и с изяви дарби и

подкрепа за личностно развитие на деца със специални образователни потребности. Елизабет Харис – главен учител в приобщаващо училище Monega Primary School, представи ролята на ресурсния учител в британската образователна система. През втория ден участниците се включиха в три работни визити, в които наблюдаваха добри практики в общообразователна среда и демонстрация в зала за сензорна интеграция и ерготерапия.

Специално за „Аз-буки“ Калоян Дамянов – директор на РЦПППО – София-град, коментира, че през изминалите 15 години с въвеждането на приобщаващото образование България е преминала през съществени промени по отношение обучението на деца със специални потребности.

„В следващите 15 години

трябва да отворим системата не само за децата със специални потребности, а и за всички останали, които срещат трудности пред участието си в училище. Предстоят и нови предизвикателства, свързани с работата с деца в риск от отпадане от училище. Необходимо е много по-широк спектър от подкрепа и в момента се работи в тази посока чрез различни национални програми на МОН. Заедно с това предизвикателство е и намирането на нови специалисти, които да се включат в системата – помощници на учителя, училищни социални работници“, посочи той.

По думите му приобщаващото образование е функция на обществената толерантност. „Имаме съществено развитие, защото много добре знаем колко

трудно бе преди 15 години да намериш място на всяко дете със специални потребности в класната стая. Сега ситуацията е значително по-добра, но все още има какво да се работи в тази посока по отношение на различни групи деца в българските училища. Появи се и феноменът екранни деца, който поставя предизвикателство да се промени концепцията на педагогическото взаимодействие“, смята Дамянов.

26 хиляди са децата със специални образователни потребности, обучавани с подкрепата на ресурсен учител в България. 2100 са ресурсните учители у нас. Регионалният център в София е най-големият в страната, като са обхванати над 5000 деца и за тях се грижи екип от повече от 150 педагогически специалисти. **АЗ-БУКИ**

Снимка: Община Русе

В Регионалната библиотека „Любен Каравелов“ – Русе, отвори врати Академия по електроника, програмиране и 3D моделиране за 60 ученици от 10 до 17 г. Децата ще имат възможност да се запознаят с механични и електронни компоненти на роботи и машини и да навлязат в света на технологиите. Идеята е да се покаже на подрастващите колко е важно да придобият аналитично и логическо мислене, да работят в екип, за да могат да реализират свои бъдещи идеи, като изграждат собствени продукти и се ориентират за бъдеща професия. В обучението те ще могат да наблюдават изпълнението на програмните инструкции, да решават механични проблеми и да пресъздават различни механизми от заобикаляния ги свят. В дългосрочен план е предвидено предаване на знания на децата в областта на електрониката, програмирането и 3D моделирането, като се прилага подход „учене чрез правене“. Безплатните обучения се провеждат в периода от 26 май до 22 август в ОУ „Олимпия Панов“ и в Регионалната библиотека „Любен Каравелов“. Записването става през социалните мрежи на Библиотеката или сдружение „В света на иновациите“

Повече от 400 фирми в дуалното обучение

„Тръгвайки през 2016/2017 г. с около 350 ученици, записани в паралелки за дуално обучение, в настоящата учебна година имаме повече от 10 000 деца, които се обучават по почти всички направления, които предлага професионалното образование в България. Повече от 400 фирми са партньори на българските професионални гимназии и училища, които предлагат професионално образование.“ Това обяви пред БНР зам.-министърът на образованието и науката Мариета Георгиева.

Тя припомни, че дуалното обучение у нас започна преди 6 години в резултат на сътрудничество както с Германско-българската индустриално-търговска камара, така и с Австрийската камара и със съвместния проект на Българо-швейцарската програма.

„Това, което направихме благодарение на тяхната всеотдайна подкрепа и споделяне опит, беше български модел, който да работи в българската система на училищно образование. В рамките на тези шест години този процес се разраства изключително бързо и това е една от нашите стратегически цели, защото това е може би най-работещият инструмент да подкрепим и да създадем успешна икономика, базирана на умения, знания, съвременна квалификация. Формирането и развитието на умения е една от основните цели, които се опитваме да реализираме в професионалното образова-

ние“, отбелязва зам.-министър Георгиева. И добави, че се прилагат различни инструменти, с които се стимулират и бизнесът, и учениците да избират този път за професионално развитие.

„В дуалната система българските деца имат възможност да видят и да усетят ситуацията в реална работна среда. Те придобиват точно тези умения, които ги правят професионалисти. И по-важното е, че имат шанса още в училището да разберат какво е работна среда, работа в екип и под напрежение, какво означава йерархия и трудова дисциплина. Мисля, че имаме устойчив опит и все повече деца и фирми посягат към този начин на обучение“, коментира Георгиева.

Зам.-министърът съобщи, че се обсъжда идеята в предстоящите центрове за високи постижения, които ще бъдат изградени по Плана за възстановяване и устойчивост, да се подкрепят и центрове за дуално образование.

„Важно е учениците да получават умения, да могат, да са директно вплетени в работната среда, за да бъде професионалното образование наистина адекватно на нуждите на професиите на настоящето, а и на бъдещето. А това няма как да стане без тясна връзка между бизнеса, образованието и дори с участието на висшите училища и научните институти, за да можем да предложим всички възможни нива на квалификация“, заяви Георгиева. **АЗ-БУКИ**

29,7 млн. лв. за деца от уязвими групи

36 692 391 лева ще отпусне държавата на общините за работа с деца от уязвими групи в детските градини и училищата, както и за издръжка на паралелки с редки специалности, по които се очаква недостиг на кадри в следващите години. Това реши със свое постановление правителството.

Средствата за работата с деца и ученици от уязвими групи са 29 721 852 лв. Те ще се предоставят на детски градини и училища, за да подпомогнат достъпа до образование на деца от уязвими групи, застрашени от от-

падане от образователната система.

Разходите могат да са за служители, включени в екипите за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, за назначаване на социален работник, образователен медиатор или помощник на учителя, както и за заплащане на допълнителни учебни часове по български език в училищата и на допълнителни модули за деца, които не владеят български език, в детските градини.

Предвижда се допълнителни

средства да получат общо 439 детски градини и 1051 общински училища с 32 791 деца и 154 694 ученици в тях.

Останалите 6 970 539 лв. се предоставят на общински училища и за издръжка на паралелки, в които се преподават защитени специалности, както и професии, по които се очаква недостиг от специалисти на пазара на труда. Финансиране ще получат общо 221 училища – 59 с редки специалности и 162, осигуряващи квалификация по професии, за които се очаква недостиг на кадри. **АЗ-БУКИ**

Път към бъдещето с устои в традициите

Видинското СУ „Цар Симеон Велики“ посреща своята 140-годишнина

Борислава БОРИСОВА

Стремежът ни е, опирайки се на традициите, да водим нашите ученици към бъдещето“, категорична е Ирена Гъркова – директор на видинското СУ „Цар Симеон Велики“, което отбелязва своята 140-а годишнина с богата програма, интересни прояви, концерти и изложби. Всички те са ориентирани към учениците и към бъдещето на училището. Защото по думите на директорката, целта е не само да бъде отбелязана една годишнина, а тя да е повод за размисъл, за равносметка и планиране на бъдещата устойчивост на училището. Затова и в организираниите разнообразни събития се дава възможност за изява на учениците от всички възрасти – от първолаците до зрелостниците. „Най-малките ученици например участваха в изложба с рисунки, посветени на училището, състезаваха се по краснопис и редене на пъзели с образа на цар Симеон Велики“, не без гордост разказва Гъркова.

От началото на учебната година учителският колектив включва честването на рождения ден на училището в учебния процес, за да могат максимален брой ученици да участват, продължава директорката. За малките възпитаници има състезателни игри, а кулминацията в събитията за тях е карнавалът на 11 май, посветен на приказните герои. Събитието е традиционно за видинското училище, но прекъсва по време на пандемията.

Друга част от програмата за празника на училището са уроците по история „Места и сгради, свързани с Видинската гимназия“. В тях се включват учители и ученици от средния курс. Те са организирани така, че децата да могат да видят и научат повече за местата във Видин, където се е намирала гимназията. Така те научават повече за още съществуващи стари сгради в дунавския град, които имат своята забележителна история, която трябва да се помни и знае.

Друга проява е спектакълът „Вечните ценности“, в който участват ученици от V, VI и VII клас под ръководството на учителите им по български език и литература. Той се играе на 11 май – най-наситеният с различни прояви

ден, посветен на юбилея. Учениците участват в обсъждането на спектакъла, в създаването на декорите, в подбора на реквизита и всичко останало. Постановката е голямо предизвикателство за

всички. Но учениците с много хъс, ентузиазъм и желание репетирали и подготвят спектакъла. Представлението включва драматизации по литературни произведения, които се изучават в учебната програма по литература. „Петокласниците драматизираха „Хайдутите“ на Христо Ботев, шестокласниците – „Серафим“ на Йордан Йовков, а седмокласниците – речта на Странджата от повестта на Иван Вазов „Немили-недраги“, споделя Ирена Гъркова.

Тя отбелязва още усилията, положени за организиране на среща между настоящите и бивши възпитаници на Царското училище, както е известно сред хората в региона. „При подготвянето ѝ съвсем целенасочено искаме това да са млади хора, съвсем скоро завършили СУ „Цар Симеон Велики“ – да бъдат максимално близо

до сегашните ни възпитаници, за да не се получава сблъсък между поколенията, а по-скоро да има диалог, обмяна на опит, разговорът да е неформален, искрен – казва директорката. – Срещата озаглавихме „Да завършиш видинската гимназия – това е едно добро начало“ и я проведохме в актовата зала на училището. Една част от бившите ни възпитаници участваха лично, а тези, които не успяха да дойдат, бяха представени чрез видеовизитки.“

Ревюто спектакъл на ученическите униформи също е част от празничната програма и събира ентузиасирана публика. По думите на директорката това е първа сериозна стъпка към избиране на ученически униформи за възпитаниците в СУ „Цар Симеон Велики“ – Видин. Поръчани са различни варианти на униформи, които са представени на ревюто от ученици от всички възрастови групи. „Целта е децата и техните родители да видят какви са възможностите, и да вземем общо решение относно въвеждането на униформи. Освен ревюто имаше и драматизация – текст, представен от ученици от IX и X клас, които дебатираха „за“ и „против“ униформата. С нея искаме да покажем какво е било отношението в миналото и каква е ролята на униформата в училище днес, когато живеем в общество, което не е в плен на тоталитарен режим. Как тя е знак за принадлежност към една общност, което е повод за гордост“, отбелязва Гъркова. И добавя, че с тази проява учителският колектив иска да създаде усещане у своите ученици, че униформата е и знак за качество на общността, към която принадлежат.

Особено горди в СУ „Цар Симеон Велики“ са от факта, че точно на празника 11 май откриват и новия училищен STEM център. „За STEM центровете и STEM образование в страната започна да се говори активно в последните години. Всъщност зад това име стои интердисциплинарен, интегриран подход към образованието. Целта е децата да осъзнаят, че логичното мислене, умението да работиш с

информация, е единно цяло, без значение дали ще решава задача по математика, или ще анализираш литературен текст – казва Гъркова. – STEM образованието обобщава, интегрира подходите, като добавя нещо много важно – ученикът създава нещо, веднага прилага дадено знание, което му помага да осмисли друга сфера на знанието. Например, когато създаде робот и започне да го управлява през софтуер, той научава и как силите на триене се отразяват върху движението на телата. Всеки учител може да приспособи поднасянето на материала според своя предмет, но да го направи по такъв начин, че учениците да придобият знания, които ще им послужат в живота.“

Новият STEM център представлява разчупена, красива и шарена образователна среда, мотивираща към креативност и към работа в екип. Едната част е за правене, а другата – за обсъждане и осмисляне на направеното, така че двете части предлагат различна среда. Обзавеждането е закупено със средства на училището. В STEM центъра има и 3D принтер, който е предоставен за ползване. „Лаптопите и таблетите, които използваме, са осигурени от Министерството на образованието и науката през изминалата година. Благодарни сме, че най-после в училище разполагаме с достатъчно преносими дигитални устройства, които позволяват провеждането на съвременен образователен процес“, казва Ирена Гъркова.

А за да са пълни празникът и отбелязването на 140-ия рожден ден, екипът на гимназията кани известния актьор Деян Донков, който е от Видин, да представи моноспектакъла си „Камбаната“. „Той веднага се съгласи и всички участници в тържественото събитие на 11 май в спортната зала „Фестивална“, което бе кулминацията на празничните прояви под наслов „140 години Видинска гимназия“, се насладиха на изпълнението му“, отбелязва Гъркова. В честването официалните гости са Любен Иванов – областен управител на Видин, кметът на община Видин д-р Цветан Ценков, зам.-кметовете Борислава Борисова, Цветомира Илиева и Светослав Скорчев. Присъстват и представители на различни институции и организации, много бивши възпитаници на най-старото видинско училище, ученици и родители.

Кметът д-р Ценков отбелязва, че на 11 май през 1882 г. се създава едно от петте елитни училища в новата българска държава, чийто наследник е СУ „Цар Симеон Велики“. И то дава основата, образованието и възгледите на хиляди българи и на плеяда български учени и политици. По случай своята годишнина училището получава поздравителен адрес и е удостоено с почетен плакет „Св. св. Кирил и Методий“ от президента Румен Радев. По време на тържеството е прочетен и поздравителен адрес от министъра на образованието и науката акад. Николай Денков.

Снимка: Авторът

За годишнината си видинското СУ „Цар Симеон Велики“ открива STEM център, който разширява възможностите за промяна на образователния процес

Ирена Гъркова, директор:

Можем да кажем, че днес имаме изключително модерна и функционална сграда. Това стана факт благодарение на огромния основен ремонт, който беше направен с европейски средства с усилията на няколко общински администрации и на всички наши колеги. Училището е много добре оборудвано и с дигитални устройства и като цяло, напълно отговаря на всички изисквания за съвременна образователна среда. Заслуга за това имаме ние, чрез нашия бюджет, но огромен принос има и Министерството на образованието и науката, което в последните години влага много средства по различни европейски проекти и програми за оборудването на училищата.

С наши собствени средства се стремим да развиваме интериорно училището, както и да създаваме мултифункционални пространства. Имаме вече такова – това е училищната библиотека, превърната в място за учене, за провеждане на часове, уроци и дискусии срещи. По случай 140-годишнината оборудваме със собствени средства интериора и част от дигиталните устройства в новия STEM център – многофункционално пространство, посветено на заниманията с природни науки, конструиране, математика, изкуство и всичко свързано с креативността, която искаме да развиваме у нашите ученици, от най-малките до най-големите.

Стараем се да преминем на едномислен режим на обучение, което е много важно, за да можем да осигурим възможности за допълнителни занимания в следобедните часове.

Регове от историята

Най-голямото училище в област Видин, което днес има 920 ученици, 65 учители и 15 служители, е наследник на Видинската гимназия. Тя е създадена на 11 май 1882 г., когато 4-класното училище тържествено е провъзгласено за пълна реална гимназия, наречена Скобелева реална гимназия. Видинската гимназия е институция и неслучайно я наричат Алма матер на Видинския край.

Възпитаникът на Видинската гимназия проф. Александър Цанков – министър-председател на България, е основен инициатор за построяването на сграда, устроена по подобие на английските училища. Основният камък е положен през август 1925 г., а първите ученици започват да се обучават в нея на 11 юни 1931 г.

„С радост и гордост можем да съобщим, че през изминалия половин век в Профилираната природо-математическа гимназия „Гео Милев“ са се дипломирали 6735 талантиливи млади хора“, съобщава директорката Мариета Петрова по повод 50-годишния юбилей на училището. Според нея ППМГ „Гео Милев“ не е просто училище, а институция. „Интелектуална общност, част от глобалния свят. Генератор на идеи, създател на хора, които ще променят света. Място, където се изграждат личности с креативно мислене, визионери с високи морални ценности“, отбелязва тя.

Росица РАНЧЕВА

Много са събитията, проведени през юбилейната за ППМГ „Гео Милев“ учебна година. Поредицата започва на 1 ноември 2021 г. с присъждане на педагогическия колектив на най-високото отличие на Община Стара Загора в областта на образованието – наградата „Анастасия Тошева“.

За втора година учениците Кирил Иванов и Тодор Митев създават приложението Merry Christmas Bulgaria, което направи Коледата у нас и по света много по-красива. VII^а клас издава в електронен вариант в „Планета“, който показва гимназията през техните очи. Ученическият съвет издава юбилеен вестник. Преподавателката Тонка Иванова води клуб за занимания по интереси „Да си построим наука“, а участието на гимназистите в него е наситено с атрактивни събития.

По случай 127-ата годишнина от рождението на патрона на училището голяма част от възпитаниците на гимназията присъстват на световната премиера на документалния филм „Гео Милев през лабиринта на времето“. По Националната програма „Осигуряване на съвременна образователна среда“ във фойето на четвъртия етаж, където учат осмоласниците, е устроен кът за четене. Там са проведени и различни инициативи, вдъхновявани от преподавателката по български език и литература Екатерина Стратиева-Мирчева.

През януари 2022 г. в дистанционна форма се провежда 22-рата ученическа конференция на УЧИМИ по математика и информатика. В нея взимат участие 47 ученици от цяла България с проекти по математика, информатика и ИТ. ППМГ „Гео Милев“ е представена от двама ученици – Мирослав Минчев от XI^а клас в област „Математика“ с разработката „Фрактално брауново движение и приложението му при симулиране на вътречелътната динамика“ с ръководител Евгения Господинова, и Никола Ганчев от X^а в област „Информатика и ИТ“ с разработката „Интендум“ с ръководител Живка Желязкова. Дватамата се представят отлично и печелят медали. Освен това Мирослав Минчев става единственият представител на област Стара Загора, който получава стипендия на Американската фондация за България в раздел „Природни науки“, при това за втора година. През декември

Носители на духа на новия свят

Профилираната природо-математическа гимназия „Гео Милев“ – Стара Загора, чества 50-годишен юбилей

Снимка ППМГ „Гео Милев“ – Стара Загора

Възпитаниците на ППМГ „Гео Милев“ – Стара Загора, редовно печелят награди

Мариета Петрова, директор

С някои от тях на 1 юни 2022 г. в центъра на града и в училището е открита юбилейна изложба. Други текстове изпълват страниците на „Прес-ППМГ“.

Кулминацията на честванията е в дните от 28 май до 11 юни 2022 г. На 28 май се провежда състезанието с ученици от гимназията „Луда надпревара“. На 2 юни 2022 г. от 13 ч. в парк „5 октомври“ – алея „Стара Загора“, се открива изложба, посветена на историята на елитната гимназия. На 6 юни е празничният концерт в Държавната опера – Стара Загора. На 7 юни е Денят на ученическото самоуправление, когато се открива изложба в училището. Ден след това в къщата музей „Гео Милев“ се отчитат резултатите от обявения литературен конкурс за есе на тема „ППМГ – духът на новия свят“. За 9 юни е предвиден Ден на отворените врати, по време на който ще бъдат представени специалностите на гимназията и извънкласните дейности. На 10 юни от 9 ч. в парк „Артилерийски“ ще се състоят надпреварите „Спортни първоиди“. А по-късно през деня в спортната зала „Иван Вазов“ ще се състои демонстрационен волейболен двубой. На 11 юни от 16 ч. в двора на гимназията се организират срещи на випуските от изминалите 50 години и „Гранде парти – ППМГ“ със сцена, шатри, музикални групи и други прояви. Водещ на събитието е Иван Динев-Устата, също възпитаник на училището.

В юбилейната учебна година в ППМГ „Гео Милев“ се обучават 800 ученици. От тях 6 паралелки от V до VII клас и 25 паралелки от VIII до XII клас. За тяхното развитие се грижи екип от 54 педагогически специалисти. В гимназиална степен профилите са „Софтуерни и хардуерни науки“ – по две паралелки във випуск, две паралелки в математически профил и една в „Природни науки“, като всички са с интензивно

изучаване на английски език.

Обучението по софтуерни и хардуерни науки е в синхрон с глобализираното информационно общество. На изключително високо ниво в гимназията се преподава и учи математика, търси се взаимодействие и се осъществяват съвместни дейности и проекти с академичните институции. Пример за това са провежданите през последните три години занятия на учениците от XI и XII клас с лектори от катедра „Информатика и математика“ на СУ „Климент Охридски“. През 2021/2022 г. започва и първият етап от обучителната квалификация на учителите по математика по профилираното обучение с лектори от същия университет. Дългогодишно е сътрудничеството на гимназията с Тракийския университет – Стара Загора, и с Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за съвместни лабораторни занятия по природни науки.

В елитното училище работи уникален екип от всеотдайни и ерудирани личности, с отлична научна подготовка и висока педагогическа квалификация. Неслучайно педагогическият колектив на ППМГ „Гео Милев“ е носител на наградата „Анастасия Тошева“ – най-високото отличие на Община Стара Загора, което се присъжда за изключително високи постижения в областта на науката и образованието. Тук работят преподавателите с най-богат опит в областта на математиката, информатиката и информационните технологии в Града на липите – доказани специалисти, подготвили стотици ученици, реализирали големите си професионални мечти по целия свят. Затова и талантливите възпитаници на ППМГ „Гео Милев“ са сред първенците в престижни международни и национални състезания по математика, информатика и информационни

технологии. Но в гимназията се подготвят и широко скроени, артистични личности с изключителни изяви не само в областта на знанието, но и на изкуствата.

Многобройни са наградите на учителите, посветили се на мисията да окриляват таланти и да подкрепят пътя на знаещите. Сред емблематичните разпознаваеми имена на незабравимите учители с особена сила стои името на големия български математик Светлозар Дойчев. Ярка следа в съзнанието на поколения възпитаници на гимназията са оставили и математикът Антон Ганчев, преподавател по биология Кунка Иванова и Дешка Дянкова – дългогодишен учител по химия. Днес сред знаковите личности на гимназията е Павлин Пеев – носител на индивидуална награда „Анастасия Тошева“ през 2020 г., дългогодишен ръководител на десетки медалисти на международни олимпиади по информатика и информационни технологии.

Носители на почетното отличие „Неофит Рилски“ са преподавателите Юлиан Цветков – един от първите учители, приложил иновативни методи в обучението по математика; Росица Джиновска и Лалка Вълева – учители по български език и литература, традиционно извеждащи седмоласниците с едни от най-високите резултати на НВО в България. С престижната награда на МОН „Константин Величков“ през 2020 г. е удостоена и Светла Баджакова – учител по български език и литература. И тази година в навечерието на най-светлия български празник – 24 май, Профилираната природо-математическа гимназия „Гео Милев“ получава нов повод за гордост: с отличие „Неофит Рилски“ е удостоен Гошо Дойчинов – дългогодишен преподавател по български език и литература в гимназията.

Малки стъпки към природните науки

Деца от столичната ДГ „Чебурашка“ и русенските „Звездица“ и „Детелина“ се обучават пилотно по STEAM и провеждат състезания

Три детски градини въвеждат през тази учебна година пилотно обучение в сферата на роботиката и точните науки STEAM – за развиване уменията на децата в петте ключови направления: наука (S), технология (T), инженерство (E), изкуства (A) и математика (M). Проектът е по образователна програма, насочена към деца от 4- до 6-годишна възраст. Той се осъществява от Центъра за творческо обучение, като тази учебна година темата е „Транспорт и доставки“. През следващите години темите ще бъдат други.

Антоанета
НАЙДЕНОВА

Малчуганите от II до IV група от детските градини „Чебурашка“ в София и „Детелина“ и „Звездица“ от Русе участваха в по 10 тематични работилници, по време на които работят в екипи, обсъждат, проектират и изграждат тематични модели, решават различни предизвикателства от реалния живот. Те са свързани с пренасянето на пратки, как се сортират и как после се транспортират по целия свят.

В ДГ „Чебурашка“ и в ДГ „Звездица“ се провеждат финални състезания, на които децата показват какво са научили.

Целта на пилотната програма е да разпали любопитството на децата, да подпомогне тяхното развитие, както и уменията им за критично мислене, за кодиране и проектиране чрез забавно практическо обучение по STEAM и роботика с помощта на LEGO DUPLO тухлички. По време на заниманията се стимулират също откривателството, приобщаването, иновациите, работата в

екип и забавлението при работата с най-малките.

„25 деца от нашата детска градина от II до IV група участваха във финалното състезание на 26 май. Те бяха разпределени в 5 отбора с по 5 деца и техните родители – разказва пред „Аз-буки“ директорът на русенската ДГ „Звездица“ Райна Великова. – Всеки отбор имаше свое име и трябваше да направи различни обекти, след което да ги транспортира до различни дестинации по света – от Южния до Северния полюс. Беше забавно и за децата, и за родителите, доста интересни неща се получиха.

Сред най-интересните са лолка за възрастни, иновативна рампа за транспортиране на доставки, както и сал, на който мече превозва конче и коте от единия до другия полюс. Много бяха забавните неща. Всяко дете има толкова идеи и свой собствен свят, който пресъздава с легло и обяснява какво точно е направило. Майките и татковците също бяха много изненадани какво могат децата им, защото въпреки че всички имат легло. Това е много полезно за децата дейност, която развива не само моториката, а и въображението им.“

През цялото време на състезанието отборите са

наблюдавани и оценявани от компетентно жури. Част от него са представителите на Центъра за творческо обучение Силвия Дечева и Венета Михайлова и началникът на отдел „Образование, спорт и младежки дейности“ към Община Русе Таня Тодорова. Тя оценява работата на екипите, задава и много уточняващи въпроси на децата, като получава и куп интересни и изненадващи отговори. Силвия Дечева връчва и сертификати на всяко дете.

„Накрая всички бяха победители, разбира се – казва Райна Великова. – В предучилищна възраст оценката винаги трябва да е положителна и поощрителна, за да мотивира децата и да им даде криле. Всички си тръгнаха със сертификати и награда – ученическа раничка, за да подготвим тези, които наесен ще тръгват на училище. Получи се истински празник на двора, с музика,

флагчета, балони и масички за конструкторите.“

220 деца се обучават в ДГ „Звездица“, която е разположена в две сгради. Всички учители и възпитатели, които не са на смяна, съдействат на отборите и почти целият персонал се включва в празничното събитие. Децата от вторите групи, които са на 4 години, също се включват в пилотния проект, защото въпреки че са мънички, също са доста изобретателни. Всички деца много обичат да работят с легло конструкторите, и сами питат кога ще играят. Възприемат го като вид награда. Във всяка сграда на ДГ „Звездица“ има легло център, в който децата ходят на групи по график и се занимават, обучават и забавляват.

От Центъра за творческо обучение за участието в пилотния проект подаряват по 5 дискавери комплекта „Лего“ на трите детски градини, но те си имат и други.

Община Русе е втората община в страната, която въвежда във всичките си 19 детски градини ученията „чрез игра“ и „чрез правене“, за да може всяко дете да развива дигиталните си умения от най-ранна детска възраст. На какво се дължи това?

„Зам.-кметът по хуманитарни дейности Енчо Енчев е инициатор за въвеждането на STEM обучението в детските градини – обяснява Райна Великова. – Той е много отворен за нови и иновативни подходи и практики и ни подкрепя във всяко начинание. Образованието се цени, затова при нас се получават нещата и вървим напред.“

На турнира по конструиране с деца и родители в ДГ „Звездица“ са пока-

нени и гостуват и техните колеги от русенската ДГ „Детелина“, директорът Елена Славчева и главният учител.

През април в ДГ „Детелина“ деца и учители, разпределени в екипи, участват в открита игрова сесия на тема „Да транспортираме“. Децата проучват как се транспортират пратките и какви връзки да се използват. Строят и разиграват различни начини за товарене и разтоварване на пратки. Чрез игрово обучение създават решения и разрешават проблемите в екип. Гости на открития урок са началникът на отдел „Образование, спорт и младежки дейности“ в Община Русе Таня Тодорова, Валентина Венкова от Центъра за творческо обучение, както и представители от другите две детски градини, включени в проекта – ДГ „Чебурашка“ – София, и русенската ДГ „Звездица“, с които споделят опит.

„Колеги ходиха в Русе през април и представиха нашата работа, а русенските педагози направиха демонстрации на работата с децата при тях“, казва директорът на столичната 10. ДГ „Чебурашка“ Мария Шонева. И добавя, че при тях финалното състезание се провежда на 18 май.

В „Чебурашка“ внедряването на пилотния проект става в рамките на друг техен проект по НП „Успяваме заедно“ на МОН по модула за иновативна детска градина, по който печелят с проекта „С малки стъпки в STEM“. По него закупуват комплекти „Лего“ и получават методическа помощ от Центъра за творческо обучение.

По проекта „С малки стъпки в STEM“ в

ДГ „Чебурашка“ е предвидено в отборите да бъдат включени деца с изяви в дарби в конструирането и математиката, както и към тях да бъдат социализирани и приобщени деца със специални образователни потребности. Затова правят два отбора с по 6 деца от третите групи на детската градина, като във всеки от тях участват и по две деца със специални потребности.

По време на финалното състезание демонстрация пред родителите и експерти от Центъра за творческо обучение децата представят идеите си и това, което са конструирали. Задачата им е да направят сортировъчен център и да построят средствата за транспорт на пратките по суша, въздух и вода, както и да направят рампи за товарене на стоките на превозните средства и да намерят иновативни пътища, по които да ги придвижат до крайната точка.

„Имаме набор от легло комплекти и от предишни години и всички деца се занимават с тях – казва Мария Шонева. – Много им е интересно и бързо се ориентират в работата с тези комплекти.“

В ДГ „Чебурашка“ се обучават общо 264 децата, като 48 от тях са в две яслени групи.

Проектът на Центъра за творческо обучение FIRST LEGO League Discover е въведен пилотно при децата от 4 до 6 години в детските градини „Чебурашка“ в София, „Детелина“ и „Звездица“ от Русе през тази учебна година, но впоследствие към него се присъединяват и други частни и общински столични детски градини.

Снимка ДГ „Звездица“ – Русе

Деца от русенската ДГ „Звездица“ демонстрират въображение и сръчност при създаването на различни обекти по време на тематична работилница

Научно списание „ПЕДАГОГИКА“,
издание на Национално издателство „Аз-буки“

Списанието се реферира
и индексира в Web of Science

В книжка 3 за 2022 г. четете:

В статията „Педологията – неосъществена наука за детето“ Милка Терзийска проследява появата и развитието на педологията като комплексна наука за детето и изяснява причините, поради които тя не се осъществява. Изследвани са както достъпни литературни източници, така и документи от архивните фондове в България.

E-mail: pedagogy@azbuki.bg
тел. 02/ 425 0470; 02/ 425 0471
www.pedagogy.azbuki.bg

Годишен абонамент 87 лв.

Ирина Шаркова получи наградата на Съюза на математиците в България и на Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“ за учител с най-голям принос в откриването и развитието на млади таланти за 2022 г. Тя е старши учител в Първа частна математическа гимназия – София. Била е учител и главен учител в Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“. Участвала е в комисиите на Министерството на образованието и науката за подготовка на тестове за изпит по математика след VII клас и за подготовка на материали за държавни зрелостни изпити. Член е на Националната комисия за извънкласна работа по математика за IV – VIII клас от 2008 до 2017 г. Възпитаниците на Ирина Шаркова печелят отличия от национални и международни състезания и олимпиади.

Зина СОКОЛОВА

За Ирина Шаркова може да се каже, че наградите буквално я следват по петите. Тя получава това отличие за четвърти път – първите три пъти като учител в СМГ. По думите ѝ, вероятно защото има късмета да попада на деца, които съумява да мотивира или те идват в училището предварително мотивирани.

„Успяваме да се сработим, да им покажа, че в математиката има интересни неща и човек може да се развива с тази дисциплина, да я използва – казва Ирина Шаркова. – Оттам нататък останалото го правят децата. Разбира се, че специалист с толкова богата практика, мога да кажа, че една от причините това да се случва, е работата с учениците още от V клас.“

Изграждането на умения за логическо мислене според нея трябва да започне най-късно в тази възраст.

Учениците трябва да се научат да са търпеливи в опитите си да измислят нещо, в това как да прилагат теория.

След определена възраст е късно да се усвоят тези умения. Убедена е, че като по-малки те виждат красотата на това, заради което се казва, че математиката е и изкуство. Тогава я възприемат по този начин и може би затова се развиват. Учителката с дългогодишен опит подчертава, че в Първа частна математическа гимназия прави същото, което и в предишната си работа – Софийската математическа. Начинът, по който работи с децата, е изграден в школите там, които развиват децата от V до XII клас.

„Още бях в СМГ, когато се извоюва да се запази приемът от V клас за профилираните математически гимназии – казва Шаркова. – Тогава се гледаше Законът за предучилищното и училищното образование и в него имаше само два вида училища I – VII и I – XII клас. Една група учители тогава представихме резултатите на ученици от математическите гимназии от цялата страна, за да се види, че от това има полза. И би трябвало тази форма на обучение да се запази.“

В тези профилирани гимназии се коват освен талантите по математика, още и по химия, физика, биология, информатика, категорична е учителката. Понеже там децата имат повече

часове по природни науки, те се научават на логическо мислене, което им помага. Ученик от Първа частна математическа гимназия до миналата година редовно се явява на олимпиадите по биология, както и на националния кръг по математика. Научавайки се да учат по друг начин, учениците почват да се развиват много бързо, ако имат желание и хъс.

„За последната награда мога да кажа, че съм безкрайно щастлива, че я получавам за работа с ученици, които обикновено са пренебрегвани – признава тя. – Говори се, че в частните училища те са по-глежани, а образованието там не е насочено към състезателна дейност. Но в последните години нашите ученици доказват, че това не е истина. И ако има кой да ги мотивира, те имат желание да се усъвършенстват, да работят и да постигат успехи и за себе си, и за училището.“ Наградата ѝ е връчена за постиженията на Борислав Кирилов – 1 златен и 2 сребърни медала от последните три международни олимпиади по математика. Но в националните отбори от 7 – 8 години почти винаги има ученик от Първа частна математическа гимназия, която също помага за развитието на тези деца.

„По мое мнение децата се развиват, когато има единомислие в екипа, който работи с тях по всички предмети – казва Ирина Шаркова. – И се проявява толерантност в дните, когато те са натоварени с контролни, с важни и тежки състезания. Необходимо е учениците изцяло да се потопят в областта, в която работят. Това помага за тяхното добро представяне. Тук си казва думата и опитът, който човек има. Опирам се на това, което съм научила още в първите години в СМГ. Тогава там имаше колектив, който, като цяло, беше настроен да мотивира и развива учениците във всяка област, не само в математика, разбира се, но главно там. Но човек и да има опит, ако попадне в среда, в която това не може да се развива, нищо няма да се получи. Необходими са и двете части на уравнението.“

В частната гимназия Ирина Шаркова отива донякъде с мисълта да си почине от състезания. Има 38 години стаж и е логично човек да не иска да работи толкова интензивно. Но засега почивката се отлага, тъй като се оказва, че в гимназията имат същата визия за развитие на децата като в СМГ. И смятат, че макар и в частно училище, децата биха могли да се развиват и работят не по-малко ентусиазирано от останалите

Талантът се гради в екип

Формирането на умения за логическо мислене у децата трябва да започне най-късно в V клас

Снимка: Личен архив

Ирина Шаркова (крайната вдясно) е убедена, че учителят трябва да увлече учениците към математиката и да им покаже, че тя е интересна и полезна. Останалото зависи от тяхната мотивация

свои връстници. Работата с тях е по-лесна и заради факта, че те са малко на брой – това позволява учителят добре да познава всяко дете. А и самите ученици контактуват по-освободено и задават въпроси на преподавателите, ако нещо ги притеснява.

„Докато има деца, които искат да се развиват, и имат нужда по някакъв начин да им се помага, аз ще бъда насреща – казва Ирина Шаркова. – Като почнем с тях в V и VI клас, вече в горните класове те имат малка нужда от нас – примерно да им посочим допълнителна литература по даден въпрос. Или търсят подкрепа да си поговорят с някого при по-тежки състезания. Иначе сами се оправят, защото до IX и X клас

вече са се научили, че ако човек иска да стане суперспециалист в областта си, трябва да вложи много усилия.

Учителят трябва да даде насоките в началото, да ги „зариби“, че това е интересно. Останалото зависи от тяхната мотивация, от тяхната упоритост.“

Но за да донесе едно дете удовлетворение на учителите си, че се е развило, зависи и от семейството. Ако там не го подкрепят, няма как да се случи, подчертава опитният педагог. Ако липсва разбиране и съпричастност, и за децата в частните училища е по-трудно да разгърнат своя потенциал. Не е достатъчно само да им се дават пари. Родителите също трябва да ги мотивират, за да постигнат максималното за своите възможности. Без тяхната помощ и учителите няма да се справят. Важно е и друго. Всеки добър състезател в меж-

дународни състезания зависи и от отношението на съучениците си. Ако го смятат за задръстен аутсайдер, пак може да не се развие.

Едно от предизвикателствата пред Шаркова и нейните колеги напоследък е как да се преборят с мобилните телефони. И точно с нагласата, че може да не се учи по класическата схема. Двете години на пандемия формират у децата увереност, че могат да намерят всички отговори в интернет. Променя се тяхното виждане за ролята и мястото на собствените им усилия. Друго предизвикателство за учителката е понякога да задържи ученик в математиката, преборвайки се да не отиде в информатика, химия или физика, които в даден момент са по-атрактивни за децата. Защото в математиката човек, рано или късно, стига до момента, когато е сам с белия лист. А на учениците са им интересни приложенията.

„Но съм имала късмет с деца, на които им е било забавно да се състезават, да покажат и на другите, че и те могат да измислят неща, и вярват, че трудът, вложен в мисленето, си заслужава – казва Шаркова. – Предизвикателство е и да ги накарам да ми повярват, когато дойдат при мен още малки. Тогава математиката им е най-достъпна. За другите науки им трябва още знания. Основната цел на обучението в математическите паралелки не е да направим математици от всички. Целта е да могат да структурират мисълта си. Целта е да се научат, когато има проблем, да не се хвърлят веднага да го решават, а първо да го осмислят и едва тогава да пристъпят към него. Математиката учи децата на последователност, обмисляне и действие. Това е ползата от това обучение. Състезанията

са за време, трябва да можеш бързо да организираш мисълта си. Там се иска здрава психика. Има много умни деца, които под силно напрежение може да блокират. В школите ги учим да работят екипно – един да почне задачата, другите да я довършат, да си разделят работата. Само в екип се създават таланти.“

Според Ирина Шаркова

часовете по математика извън математическите гимназии са намалени много – в горен курс те са само 2 – 3 часа седмично и няма време за упражнения.

Като не схванат материала, децата почват да смятат математиката за много трудна и не се справят. После някои се записват физика и химия и установяват колко много математика има в тях.

„Много се промени системата на образование у нас, която на практика намалява базовите науки за сметка на неща, които по моему са еднокласови. Има модни специалности – какво ще рече „Предприемачество“ в I клас. Желанието ни да създаваме иноватори, не може да се осъществи, без преди това да ги научим да мислят. И това става с математика. Дори мои ученици, които учат право, са ми казвали, че математиката им помага да структурират мисълта си. По същия начин наши възпитаници ходят на състезанията по дебати и са признавали, че са подреждали нещата, както съм ги учила в час по математика. В крайна сметка, печелят, защото хората ги разбират. Ако човек говори изобщо, забравя за какво става дума.“

Снимка СУ / Ивайло Илиев и Павел Данев

Ректорът проф. Анастас Герджиков връчва приза „Студент на годината“ на Десислава Глушкова

Софийският университет награди своите студенти на годината

Десислава Глушкова от Факултета по химия и фармация е „Студент на годината“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Тя получи наградата си от ректора проф. Анастас Герджиков на церемония в Аулата на висшето училище. На събитието присъства и зам.-министърът на образованието и науката проф. Генка Петрова.

Тази година в конкурса, организиран от Студентския съвет под патронажа на ректора, участват 115 души, разпределени в 12 категории. От тях са отличени 34 студенти и докторанти.

Десислава Глушкова е студент кръжочник към Катедра по инженерна химия и фармацевтично инженерство във Факултета по химия и фармация. Независимо провежда експерименти с високоспециализирана апаратура за разсейване на рентгенови лъчи. Участва в проекти с европейско и национално финансиране (COST Action и проект ВИХРЕН, финансиран от МОН). Участва в изпълнението на 5 научни проекта за провеждане на измервания в синхротронни комплекси в Италия и Франция. Има 4 публикувани статии в списания с импакт-фактор. В момента изучава магистърска програма „Инженерна химия и съвременни материали“, програма „Дисперсни системи в химичните технологии“.

Докторант на годината е Георги Милошев. Той е редовен докторант в направление „Биологически науки“ с научна специалност „Генетика – биоинформатика“. Води практически занятия по генетика на студенти от специалностите „Биология и химия“ и „Биология и английски език“. Има една научна публикация, на която е първи автор, и една глава от книга, на която е автор. Работи по два проекта към Фонд „Научни

изследвания“ – „Дизайн на функционални нуклеинови киселини за синтетична регулация на генната експресия при прокариоти и еукариоти“ и „Дизайн и експериментално тестване на химерни антисенс олигонуклеотиди като антибактериални агенти“.

Победител в категория „Правни науки“ е Иван Иванов. Той е част от отбора на Софийския университет, който спечели на финала на Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot през 2022 г. и наградата „Вернер Мелис“. В категория „Стопански науки“ победител е Даниел Петров. В категория „Здравеопазване“ наградата грабна Велислав Павлов. Две първи места са определени в категория „Математика и информатика“ – победителите са Илиян Йорданов и Цветелина Стефанова.

В категория „Природни науки“ победител е Василена Кортенова – участник в стажантската програма на „Астра Зенека“ и част от екипа на стартър проекта Help2Go. В категория „Хуманитарни науки“ на първо място е Ива Стефанова. Победителят в категория „Социални науки“ е Атанас Радев, а в категория „Педагогически науки“ – Стелла Палиура. В категория „Спорт“ победител е Павлина Тодорова – състезателката с най-много медали и титли, спечелени за Софийския университет за периода 2020 – 2022 в шампионатите по плуване, общо 21 отличия. Работи като софтуерен инженер в една от най-големите софтуерни компании в Европа.

В категория „Доброволческа дейност“ победител е Андон Денков – студент в специалност „Информационни системи“ и доброволец в Общинския младежки съвет – Перник, Национален младежки форум и фондация „Приложно образование“. АЗБУК

Докторантите със 750 лв. стипендия

Докторантската стипендия се увеличава с 50% и става 750 лв. на месец, смятано от 1 април 2022 г., реши Министерският съвет. Повече пари ще получават около 3500 докторанти в държавните висши училища, и още около 300 – в научните организации. В държавния бюджет за 2022 г. за увеличението на докторантските сти-

пендии са отделени 8,6 млн. лв.

Целта е постепенно докторантите да се осигурят достатъчно средства, за да могат да се фокусират върху обучението и изследователската си дейност и да постигат по-високи резултати. Това ще доведе до по-добро качество на обучение и доближаването му до изискванията на работодателите.

Предвижда се да отпаднат и годишните средства за допълнителни стипендии на докторанти. Те бяха въведени през 2018 г. с цел да допринесат за привличането и задържането на младите учени в страната и за професионалната им реализация като качествени преподаватели и изследователи. Но анализ показва, че допълнителните стипендии не са изпъл-

нили целта си. През 2018 г. зачислените редовни докторанти са били 5300, а през 2020 г. броят им е спаднал до малко над 1300.

Допълнителните стипендии са били достъпни само за част от докторантите. След премахването им освободените средства ще бъдат разпределени за увеличение на заплащането на всички докторанти. АЗБУК

Общи усилия за бъдещето

В УНСС е подписан договорът за разширяване на университетската мрежа ENGAGE.EU

Ректори на 9 европейски висши училища, еврокомисарят Мария Габриел и министърът на образованието и науката акад. Николай Денков участваха в церемонията по разширяването на мрежата ENGAGE.EU

Снимка УНСС

Като министър, разбирам, че имаме три много важни роли. Първо, че трябва да подкрепяме петте български университета, които са членове на различни асоциации, и другите два, които са асоциирани членове. Това не е лесно, дискутирахме предизвикателствата пред страните и разликите между тях и че трябва да оказваме подкрепа, за да могат нашите пет университета да се чувстват комфортно. Това заяви министърът на образованието и науката акад. Николай Денков, който присъства на подписването в УНСС на разширяването на европейската университетска мрежа ENGAGE.EU, част от която е и българското висше училище.

Досега в консорциума на икономическите висши училища влизаха University of Mannheim (Манхайм, Германия), УНСС (София, България), LUISS University (Рим, Италия), NHH Norwegian School of Economics (Берген, Норвегия), Tilburg University (Тилбург, Нидерландия), Universite Toulouse 1 Capitole (Тулуза, Франция), WU Vienna University of Economics and Business (Виена, Австрия). Към тях се присъединяват Universitat

Ramon Llull (Барселона, Испания) и Hanken School of Economics (Хелзинки, Финландия), а подписи под договора полагат ректорите на деветте висши училища.

„Втората ни роля е да работим заедно с комисар Габриел, в частност, за построяване на европейската общност за научноизследователска дейност. Ние сме пълноправни членове на тази общност и ще дадем своя принос за построяване на нашето бъдеще заедно, защото българският опит е различен от опита в Германия, в Холандия и в другите държави. И ви обещавам, че ще бъдем много активни. Третата ни роля е да реализираме най-добрите практики, които са разработени и развити в другите държави, като ги развием и имплементираме в България“, заяви още министър Денков.

В рамките на събитието европейският комисар по иновациите, изследванията, културата, образованието и младежта Мария Габриел изнесе лекция на тема „Ролята на университетите в зеления и цифровия преход“. „Истинските победители от ENGAGE.EU са студентите и изследователите. Вие ще допринесете висшето образование да стане по-силно и по-конкурентоспособно. Заедно ще можете да донесете пове-

че стойност на нашето общество“, отбеляза Габриел.

Ректорът на УНСС проф. Димитър Димитров подчерта, че обществените предизвикателства не могат да бъдат решени без университетите, но и обратното е вярно.

Проф. Томас Пул – ректор на координиращия University of Mannheim, представи ENGAGE.EU и подчерта: „ENGAGE.EU е европейски университет, ангажиран с промяна на обществото. Имаме знанията, но знаем, че има предизвикателства пред нас, мислим за миграцията, за застаряващото население, разпределението на икономическото развитие, а сега трябва да мислим за енергетика, за дипломатия, за сигурност. Много се гордея, че сега девет университета ще съчетаем усилията си, за да се справим и да отговорим на тези въпроси.“

Инициативата „Европейски университети“ е най-важната и най-мощната инициатива на Европейската комисия за трансформиране на висшето образование, науката и иновациите в Европа. Нейната цел е създаването на невиджано до момента ниво на тясно сътрудничество между висши училища в Европа. ENGAGE.EU е нашият университет на бъдещето – един от общо 41 съществуващите към момента Европейски университети. АЗБУК

Д-р Недко Недялков е биолог изследовател към Националния природонаучен музей – БАН. Интересите му са свързани с проучване на гризачи и дребни бозайници в България и в Стария свят – Северна Африка, Евразия. В последните години се занимава с една интересна и слабо проучена група гризачи у нас – т.нар. сънливци. Последните изследвания в тази област той представя на XI международна научна конференция на изследователите на сънливци (Gliridae), организирана от Фондация НАБИТАТ, Холандия, и НГМ – БАН, в партньорство с Дружеството на анималисти, флористи и научни илюстратори.

Зина СОКОЛОВА

Хората масово ги бъркат с ленивците, които живеят в Централна и Южна Америка и нямат нищо общо с нашите сънливци – казва д-р Недко Недялков. – Те са гризачи, роднини по-скоро на катерици, плъхове, лалугери. Учените ги отделят в самостоятелно семейство заради по-различната анатомия, биология и особености, които имат. В България се срещат четири вида сънливци – горски сънливец, обикновен сънливец, лешников сънливец и най-редкият не само у нас, но и в Европа т.нар. мишевиден сънливец. Последните няколко години ученият проучва неговата биология и екология.

Мишевидният сънливец е открит преди повече от 60 години от български зоолози. Намерен е случайно при фаунистични проучвания в района на Югоизточна България. Зоолозите са изследвали съобществата от дребни бозайници между Свиленград и Бургас, когато откриват около 20 екземпляра. В началото те не са наясно какво точно са намерили. Предполагат, че е гризач, роднина на сънливците. Единствено известен към този момент е вид, описан от планински район между Туркменистан и Иран (Копетдаг), който е на повече от 2000 км от България. Самото откритие е публикувано същата година и предизвиква истинска зоологическа сензация, тъй като бозайната фауна в Европа е една от най-добре изследваните в света. Новината за намирането на нов род обикаля всички специализирани списания за зоология. И всичко приключва дотук. От момента на откриването на мишевидния сънливец до наши дни всъщност не е направено почти нищо за неговото проучване като биология, екология и разпространение. Последните данни за неговите местообитания идват основно от изследване на остатъци от храната на различни видове сови.

Липсата на знания за неговото разпространение възпрепятства учените у нас да вземат мерки за адекватното му опазване и защита. Те не знаят основни неща – къде живее, с какво се храни, каква активност има. Последният уловен екземпляр е от 1978 г. край Бургас. Оттогава са известни още няколко находища на вида от намерени негови кости и зъби в хранителни остатъци на сови. Към момента са известни 26 находища на вида в нашата страна, като от някои от тях видът не е потвърждаван повече от 60 години.

„През 2017 г. заедно с колеги успяхме след повече от 40 години да уловим отново мишевиден сънливец в района на Сакар край Свиленград – казва д-р Недялков. – След тази обнадеждаваща новина следващата година спечелихме малък проект и започнахме подробно

Д-р Недко Недялков

да проучваме неговата биология и екология чрез улов на индивиди с живоловни капани. Бяха поставени много характерни къщички за сънливци, които наподобяват тези за пойните птички по дърветата. Но за разлика от тях отворът на самата къщичка е откъм ствола на дървото. Това препятства влизането на птици и улеснява взимането на сънливците за изследвания.

В новооткритото местообитание поставихме над 60 къщички,

проверявахме ги често – на две седмици през активния период от края на април до началото на октомври. Бяха направени интензивни полеви проучвания. Уловените екземпляри бяха измервани, маркирани и пускани обратно в природата. Искахме да разберем каква е неговата плътност, численост, продължителност на живот, къде и колко мигрират в тази територия. Всичко това се извърши за три години в периода 2018 – 2021 г.“

Така учените успяват да натрупат важни данни за мишевидния сънливец. Тази година в Свиленград се провежда и XI международна научна конференция на изследователите на сънливци. Традиционно форумът се организира на всеки три години, но заради пандемичната обстановка в света се отлага два пъти. Участие в конференцията взимат повече от 85 учени от 23 страни, сред които с най-голям брой са представителите от Англия (26) и Германия (25).

„Изключително интересни презентации имаше – казва д-р Недялков. – Те породиха и много дискусии, които бяха може би най-ползотворната работа от целия форум. Създадох се много контакти между учените и въпреки краткото време се дадох идеи за нови съвместни проекти.“

Но безспорната звезда на научния форум е родният мишевиден сънливец. Един екземпляр е показан на участниците в конференцията при строги мерки да не бъде стресиран – не се позволява скупчането на хора около него. Сънливецът е изложен за около час в импровизиран терариум. После екземплярът е върнат там, откъдето е взет. Учените проверяват след няколко дни, че си е на мястото и всичко е наред. Този вид сънливци са ендемичен вид, което означава,

Потайните пазители на гората

В България се срещат четири вида сънливци, като най-редкият не само у нас, но и в Европа е мишевидният

Снимка: Личен архив

Откриването на рядко срещания мишевиден сънливец в България предизвиква възторга на зоолозите по света

че обитава малка територия – по-малка от 10 000 кв.км, подчертава ученият. Това е Югоизточната част на България, Турска Тракия. Преди няколко години е открит и в Гръцка Тракия. Има и няколко изолирани находища на малоазийското крайбрежие на Турция. Оказва се, че

никой от участниците в конференцията не е виждал жив мишевиден сънливец.

Затова и интересът към него е огромен, огромни са и предизвикателните емоции.

Основен акцент в работата на научния форум е върху това колко малко се знае за сънливците въпреки усилията на учените досега. В много от докладите се посочва тревожната тенденция за намаляване на популациите в Европа и изчезването на някои видове в големи ареали, без да се

знае причината, породила това.

По време на форума е организирана изложбата „Сънливците – чаровните и тайнствени пазители на гората“ от Дружеството на анималисти, флористи и научни илюстратори. В експозицията са показани над 30 произведения по темата, дело на 14 утвърдени и млади автори, членове на Дружеството. Картините от изложбата са предложени на благотворителен търг в подкрепа на изследванията и опазването на българския мишевиден сънливец.

Сънливците спят през зимата, откъдето идва и името им. Подготвяйки се за това в края на лятото, те почти удвояват телното си. Те са горски обитатели, понякога се срещат и в градини. Потайни са – хората не ги познават, въпреки че живеят около тях, най-вече защото са активни нощем. По-известен е обикновеният сънливец, който е най-едрият, срещан у нас. Има размерите на малка катерица. Понякога навлиза в горски къщи

или хижи в планината и може да предизвикат големи неудобства и проблеми – тропат по тавана, прегризват мебели, електрически кабели и изолация. Сънливците предпочитат естествени местообитания с голямо разнообразие на храсти и дървета, за да могат да си осигуряват храна в различните сезони. Въпреки че са гризачи, използват и растителна, и животинска храна, насекоми. Понякога ядат и яйцата на пойните птички, които гнездат в къщички, окачени за тях на дърветата. Сънливците са и доста атрактивни на външен вид – горският сънливец е с кафява окраска.

Има нещо като черна маска на очите и прилича малко на бандит,

казва д-р Недялков. Често негови колеги го описват по този начин. При неблагоприятни условия сънливците може да бъдат неактивни дълго време – от 6 до 8 – 10 месеца, и да не се размножават в този период, но това е доста рядко. Случва се при липса на благоприятни условия и храна. Те се хранят с жълдите на бук и дъб. Но съществува известна цикличност – на 4 – 5 години тези жълти стават доста жиливи и сънливците не могат да ги ядат. За зимния си сън тези дребни гризачи се навиват на кълбо. И в зависимост от различните видове или си изкопават дупка в земята (горски и обикновен сънливец), или си правят гнездо с формата на бейзболна топка, което е върху земята под падналите листа – това е характерно за лешниковия сънливец.

Скоро е установено, че обикновеният сънливец може да живее до повече от 10 – 11 г., което е изключително за такъв дребен гризач. Някои наши полевки и мишки не доживяват дори и година.

Мишевидният е наречен така от руски учен. За разлика от останалите видове, които имат дълга, пухкава опашчица като на катериците, мишевидният е с нещо като тънка миша опашка без косми. В света има три вида мишевидни сънливци. Останалите два са в Азия и се срещат изключително рядко. Обикновено са улавяни в скалисти планински местности. Много учени предполагат, че те живеят на земята.

С помощта на фотокапани учените заснемат нападения на диви котки, белки и дори на смук върху сънливци. Но видът е доста находчив и успява да се предпазва доста успешно.

„Установихме и нещо уникално – казва д-р Недялков. – Сънливецът затваря плътното вратата на своята къщичка отвътре с помощта на малки парчета кора от дъб, клечки. И никой не може да я отвори. Подобно нещо не е установено при нито един вид гризач.“

Анализът на детската бедност и социалното изключване в България, представен от УНИЦЕФ у нас, съдържа актуална информация и данни, които да подпомогнат разработването на национален план за действие за Европейската гаранция за детето. Тя беше приета в средата на 2021 г. и според нея трябва да се прилагат такива политики в страните от ЕС, че до 2030 г. да се осигури достъп на всички деца до образование и грижи в ранна детска възраст, последващо образование, здравеопазване, хранене и жилищно настаняване. България заедно с Германия, Гърция, Литва, Испания, Италия и Хърватия е сред седемте държави членки на ЕС, в които регионалният офис на УНИЦЕФ за Европа и Централна Азия пилотно подкрепя правителствата да разработят своите планове за действие за изпълнението на Европейската гаранция за детето. Такива планове трябва да изготвят всички страни от ЕС и да ги представят на Европейската комисия, която да проследява изпълнението им и при нужда да дава препоръки на отделните държави членки.

Бедността и лишенията в детска възраст могат да имат неблагоприятно въздействие през целия живот, като засягат здравето, образователните постижения, способността за получаване на доходи и социалното включване. Данните показват, че децата от семейства с ниски доходи имат влошени когнитивни, поведенчески и здравни резултати. Разглеждането на детската бедност само от монетарна гледна точка обаче не отразява начина, по който децата преживяват бедността. Наред с доходите, за тях бедността е свързана и с лишения, засягащи основни аспекти на живота им, включително липса на грижовно семейство и на достъп до здравеопазване, образование, здравословно хранене, подходящи жилищни условия и закрила. Поради социалното си изключване и маргинализация децата, изложени на риск от бедност, често са лишени от достъп до основни услуги с добро качество. Подобна липса, на свой ред, увеличава риска от бедност и в заплахата детето да попадне в цикъл от постоянна бедност и неравносното положение, който продължава понякога през целия живот.

През 2020 г. едно от всеки три деца в България живее в риск от бедност или социално изключване.

Децата в нужда са деца в риск от бедност или социално изключване, както и деца, които са уязвими поради специфични фактори. Цялостният анализ на детската бедност в България откроява основни фактори за детската бедност и социално изключване, както и специфични рискове, водещи до повишената уязвимост на следните групи деца – бездомни деца или деца, живеещи в тежки жилищни лишения; деца с увреждания; деца с проблеми в психичното здраве; деца от етнически малцинства, особено ром; деца мигранти; деца в алтернативна, особено институционална грижа; и деца в несигурна семейна среда.

Делът на децата до 18 г. в риск от бедност или социално изключване в България намалява от 47,9% през 2015 г. до 36,2% през 2020 г., но все още е един от най-високите в ЕС, където средната стойност е 24,2%. Най-голям е рискът от бедност или социално изключване за многодетните домакинства (близо 67% от домакинствата с двама възрастни с три и повече зависими деца), следвани от групата на самотните родители (близо 49% от домакинствата с един родител със зависими деца). Децата в риск от бедност или социално изключване, чиито родители са с основно и по-ниско образование, са десет пъти повече от децата, чиито родители са с висше образование.

През 2020 г. са измерени съществени регионални разлики в риска от бедност или социално изключване при децата под 18 г. На практика,

всяко второ дете в Северозападния регион на страната живее в риск от бедност или социално изключване. За сравнение, в Югозападния регион рискът от бедност или социално изключване е 26,6%, а в Югоизточния – 43,6%. Още по-големи са разликите на областно ниво: докато в Разград рискът от бедност или социално изключване е 2,8%, в София-област и Габрово – около 8%, в Сливен и Видин той е съответно 47,5% и 46,5%.

Отражението на кризата в резултат от COVID-19 пандемията е най-неблагоприятно върху най-изключените групи от обществото. Публикуваната през юни 2021 г. ранна оценка от „Евростат“ за промяната в неравенството на доходите и индикаторите за бедност през пандемичната 2020 г. в сравнение с 2019 г. показва увеличение на показателя „в риск от бедност“ за децата под 18 г., а също и за населението във възрастовата група 18 – 64 г. в България. Според проучвания в рамките на ЕС, загубата на доход от трудовата дейност е силно концентрирана в някои отделни групи, като например младежите на възраст 16 – 24 г.

През 2020 г. децата от домакинства в риск от бедност в България много по-често са изложени на тежки жилищни лишения – (39%) в сравнение с други деца от небедни домакинства (6%). По основни показатели за достъпност на жилището, като дял на жилищните разходи в общия бюджет на домакинството, тежест на жилищните разходи и задължителност по битови сметки, делът на домакинствата с деца в риск от бедност е двойно по-висок от този на небедните домакинства. За разлика от повечето държави в ЕС в България тежестта на жилищните разходи е по-висока в селските райони (16,4%) в сравнение с градовите (13%).

Според официални данни броят на децата с трайни увреждания в България е 27 500 към 2021 г. Общият брой на децата с увреждания е по-висок, но няма точни данни, които включват и децата със затруднения в развитието. Липсата на единна, междунституционална система за събиране на данни за броя на децата с увреждания, вида на увреждането и специфичните потребности на децата, сериозно затруднява провеждането на ефективни политики за равен достъп на децата с увреждания до основни услуги. Данни от изследване на УНИЦЕФ България през 2021 г. потвърждават корелацията между наличието на увреждане, от една страна, и по-високи нива на бедност и ранно отпадане от училище, от друга страна. Семейства, които имат дете с увреждания, по-често изпитват затруднения да посрещнат всекдневните си нужди; по-висок процент от майките в такива семейства не работят; и по-висок процент от бащите имат по-малка активност на трудовия пазар. Особено тежко

са засегнати децата с увреждания, при които има наслагване на фактори за дискриминация, като малцинствен етнически произход, пол, мигрантски произход и др. Нивата на бедност и социално изключване сред ромските деца са непропорционално високи на техния дял в съответната възрастова група на цялото население. Ромските деца са 46,5% от общия брой на бедните деца в България и 56,7% от броя на децата, които живеят в тежки материални лишения при дял 10,8% на ромското население във възрастовата група 0 – 19 години. Рискът от бедност е значимо по-висок при деца от домакинства, в които родителите са с основно и по-ниско образование; безработни и икономически неактивни; при домакинства с три или повече деца; както и домакинства в селските райони. Бедността е резултат от, но и фактор за социалното изключване на ромските деца, които в по-голяма степен са изключени от услуги за образование и грижи в ранна детска възраст, по-често отпадат рано от училище, живеят в пренаселени жилища при лоши условия и нямат ефективен достъп до здравна грижа.

Липсата на систематични мерки за намаляване на антиромските настроения прави неэффективни усилията на държавата в борбата с бедността и социалното изключване на ромите. Свързаната с ефектите от бедността несигурност на семейната среда е идентифицирана в международни изследвания като причина за редица рискове за закрилата на детето, включително различни форми на насилие. Опитът на различни държави сочи, че мерките за социална защита на семействата са ключов елемент от една междусекторна стратегия за превенция на насилието над децата. Децата с родител или родители, които работят в чужбина, са значима група деца в несигурна семейна среда, която според анализ на УНИЦЕФ от 2014 г. обхваща всяко 4 – 5 дете в България и над 40% от децата в Северозападния регион на страната. Децата от тази група срещат трудности при завършване на училище, получаване на адекватни здравни грижи, както и на социална и емоционална подкрепа. Деца в несигурна семейна среда са и непълнолетните майки, чийто брой остава висок – 12,5% от ражданията са на майки под 20 г. (средна стойност 3,7% за ЕС).

Достъп на децата в нужда до основни услуги

Голяма част от барьерите за достъп до основни услуги се припокриват за различните групи на децата в нужда. Такива са финансовите баристри, структурните проблеми като неравномерно териториално разпределение на услуги и специални; дефицити в системата на приобщаващото образование, както и неэффективното междусекторно сътрудничество. Необходимо е да се обърне внимание върху нагласите сред служителите в държавни институции, работещи с деца, да посочват незанетересованост и

Слика УНИЦЕФ – България

В България, Германия, Гърция, Испания, Италия, Литва на програмата „Гаранция за детето“. В неговите тни общини, както и допълнително обучение за повече от 600 специалисти

за повишаване квалификацията на работещите в системата за работа с родителите, включително за работа в мултикултурна среда. През 2018 г. делът на 15-годишните ученици от семейства с неблагоприятно социално-икономически статус, които имат ниски постижения по четене, математика и науки, е 70%, или с 45 процентни пункта по-висок в сравнение с ученици от семейства с благоприятен социално-икономически статус. Разликата показва, че предаването между поколенията бедност и ниски образователни и социални предизвикателства в контекста на пандемията и извънредната ситуация очертаха ясно най-проблемните области в адресирането на детската бедност и социалното изключване.

Финансовите ограничения водят до по-високи нива на изключване от услугите за образование и грижи в ранна детска възраст на децата от домакинства в риск от бедност или социално изключване – делът на децата във възрастовата група 4 – 7 г., които не посещават детска градина през 2019 г., е съответно – 41,5% от български етнос, 42,7% от ромски етнос и 33,3% от турски етнос. За сравнение, делът на децата от 4 г. до постъпване в I клас, които не посещават детска градина през 2019 г., е 17,3%. Включването на родители в услугите за образование и грижи в ранна детска възраст, което е едно от условията за качеството на тези услуги, е предизвикателство за постигането на качествено приобщаващо образование и е недостатъчната подготовка на учителите както по отношение на преподаването на деца с различни възможности за учене, така и по отношение на преподаването в мултикултурна среда. Според международни изследвания,

както и по данни на МОН един от ефектите на ковид пандемията е засилването на съществуващите неравенства в образованието между деца от семейства с различен социално-икономически статус.

Достъп до здравеопазване

Децата от семейства с доходи, по-ниски от линията на бедност, по-често имат непосредствени медицински нужди в сравнение с децата от небедни семейства. Достъпът до здравни услуги е затруднен поради големия дял на преките плащания от пациентите в общите разходи за здравеопазване. 70% от преките плащания са за лекарства и медицински изделия при средно равнище от 35% за ЕС. За децата с увреждания достъпът до здравни услуги изисква допълнителни разходи на семейството, поради ограничените средства, които се покриват от държавния бюджет за диспансерно лечение, изследвания и консултации. Структурни проблеми като неравномерно териториално разпределение на услугите и специалните затрудняват достъпа на деца от малки населени места. Има повишени здравни рискове както за майките, така и за новородените от уязвими групи, особено сред ромските жени, значителна част от които не са здравноосигурени и поради това имат ограничен достъп до здравни услуги.

Достъп до здравословно хранене

По отношение на основните индикатори за здравословно хранене и резултати от храненето при децата България сериозно изостава от други европейски страни. Децата, родени с поднормено тегло, към 2018 г. са 9,2% при средна стойност за ЕС-27 6,6%; към 2016 г. децата под 18 г. с наднормено тегло са 61,7%,

което е над 3 процентни пункта повече от средната стойност за държавите от европейския регион. В бедните домакинства преобладава недокормването и използването на нискокачествени продукти; 52,3% от ромските деца не могат да получат ястие с месо, пиле или риба през ден по финансови причини в сравнение с 9,7% от децата от българската етническа група. Поради липсата на специализирани национални програми за здравословно хранене извън детските заведения и училище децата от уязвими групи, особено във възрастовата група 0 – 3 г., са в по-неблагоприятно положение, защото голяма част от тях не посещават детска ясла или детска градина. Липсва цялостна рамка на политиките за насърчване на здравословното хранене, която да отчете и затрудненията пред семействата, живеещи в риск от бедност и социално изключване.

Достъп до подходящо жилище

През 2020 г. децата под 18 г. от бедни домакинства живеят много по-често в пренаселени жилища в сравнение с деца от небедни домакинства; почти половината от бедните домакинства със зависими деца не могат да си позволят адекватно отопление; три пъти повече деца от бедни домакинства, в сравнение с деца от небедни домакинства, живеят в жилище, в което има течащ покрив или влага. Съществуват сериозни неравенства в достъпа до подходящо жилище между ромите и останалото население в България както по отношение на базови условия на живот, така и по отношение на сигурността на жилищата, голяма част от които са извън устройствените планове на населените места или нямат необходимите по закон документи. Липсват

данни за жилищните условия на децата с увреждания. Основните бариери за всички уязвими групи са високите нива на бедност и високите цени на жилищата спрямо доходите на населението.

В същото време, публичните разходи за жилищна подкрепа на хората от уязвими групи остават най-ниски в рамките на ЕС – общо 540 000 лева за 2019 г. Общите разходи за жилищна подкрепа и подкрепа за социално включване в България през 2019 г. са 0,2% от БВП, в сравнение с 1% средно за ЕС през тази година.

Национални политики за намаляване на детската бедност и социално изключване

Към 2021 г. в България няма актуална Национална стратегия за детето, която определя държавната политика в тази сфера, в противоречие на изискването на Закона за закрила на детето. Законодателната рамка, отнасяща се до социалното подпомагане, не създава благоприятна среда за преодоляване на бедността поради неадекватното покритие на гарантирания минимален доход и ниските разходи за социална защита. Въпреки увеличението с около 15% на дела на разходите за социална защита от БВП през 2020 г. в сравнение с 2019 г. този дял остава с около 8% по-нисък от средното ниво за ЕС-27 през 2019 г. Ключови мерки за борба с бедността и социалното изключване са заложили в нормативната рамка за социална подкрепа чрез социални услуги.

Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчване на социалното включване 2030 е основният документ, в който са заложили цели, мерки и дейности за намаляване на детската бедност. Дейностите се основават на интегриран подход в съответствие с правата на детето. Включването на подробен анализ на факторите за детската бедност, актуализирането на мерките, системен мониторинг на тези мерки спрямо целеви стойности, национална база данни и създаване на заложили иновативен координационен механизъм за преодоляване на бедността и цялостна рамка от индикатори биха допринесли за по-добро изпълнение на Стратегията и за създаването на благоприятна среда за осъществяване на националните политики в тази сфера.

Мерки за подкрепа на заестотата на родители се предвиждат в Стратегията по заестотата 2021 – 2030, като насърчване на работодателите да насам безработни родители с деца, обучение за съвременяване знанията и уменията на родители след отпуск за отглеждане на деца и др.

Стратегическата рамка поставя акцент върху ранното детско развитие и приобщаващите услуги за образование и грижи в ранна детска възраст, които са идентифицирани като инструмент за ограничаване на предаването на бедността между поколенията. Предвиденото въвеждане на общи стандарти за ранно детско развитие както за детските ясли в системата на здравеопазването, така и за детските градини в системата на

образованието цели преодоляване на слабостите, произтичащи от нормативното разделение в системата между МОН и МЗ. Липсват обаче индикатори за измерване качеството на приобщаващото образование; както и индикатори за резултатите от мерките за включване на уязвими групи деца в услуги за образование и грижи в ранна детска възраст. Стратегическата и нормативната рамка дават възможност за създаване и прилагането на политики за достъп до качествено образование за децата в риск от бедност и социално изключване.

Основните пропуски са свързани с липсата на мерки, насочени към някои уязвими групи деца; липсата на индикатори за измерване на резултатите от политиките за децата, живеещи в бедност; и мерки за квалификация на професионалисти, работещи с деца от уязвими групи в рамките на образователната система (напр. ресурсни учители).

Нормативната рамка за здравното осигуряване не осигурява защита от допълнителна финансова тежест за посрещане на медицински нужди на деца в риск от бедност или социално изключване. Стратегическите документи до 2030 г. в тази сфера отчитат уязвимостта на децата от малцинствените групи, от семействата на продължително и трайно

безработни, с тежки психически и физически увреждания, но не съдържат нито анализ на актуалните проблеми, с които се сблъскват тези деца, нито измерими цели, спрямо които да се проследяват резултатите от предвидените мерки. Липсват цялостна стратегическа рамка за здравословно хранене и политики, целящи осигуряването на здравословно хранене за децата в уязвима ситуация. Мерките, насочени към храненето на децата, живеещи в бедност, се ограничават предимно до осигуряването на храна в рамките на детските заведения и училище, което обаче не успява да обхване всички деца, както и да адресира здравословното хранене, особено в ранна детска възраст.

Към 2021 г. не са създадени адекватни жилищни политики, както и няма яснота по отношение на планове за създаването на такива. Липсват както законодателство, така и стратегическа рамка и механизми, които да гарантират достъп до адекватни жилищни условия на хора и семейства от уязвими групи. В този контекст, перспективата за създаването на нормативна и стратегическа рамка, която да гарантира адекватни жилищни условия за децата, живеещи в бедност, изглежда изключително далечна и са необходими спешни мерки. **АЗБ**

Ключови препоръки

Многоизмерният характер на детската бедност изисква приоритизиране на ключови мерки за компенсиране на неравенствата за децата, живеещи в риск от бедност и социално изключване. Необходимо са стъпки към осигуряване на надеждна и актуална информация за децата от уязвимите групи и тяхната достъп до основни услуги и комплексен анализ на данните при вземане на решения. Трябва да се премахнат финансовите и нефинансовите баристри пред достъпа на всички деца до здравни, образователни, социални и други публични услуги. Нужен е и партньорски подход на българи и подкрепа на родителите/лицата, оказващи грижи, както и систематична и последователна работа за премахване на стигматизацията и дискриминационните практики. Могат да бъдат избедени **три основни приоритета**, които да структурират целите и мерките срещу детската бедност и социално изключване.

Първо, въвеждане на цялостен подход по отношение на планирането, прилагането и проследяването на политиките, адресирани към детската бедност и социално изключване. Това включва дефиниране на детската бедност като проблем със собствена специфика с индикатори за измерване и целеви стойности за постигнати резултати. Както и изграждане на механизми за междусекторен обмен на информация и сътрудничество, изработване и ресурсно обезпечаване на стратегия за работната сила в здравната, социалната и образователната сфера.

Второ, цялостна подкрепа на родителите на децата, живеещи в бедност и социално изключване, която включва: по-ефективно социално подпомагане и осигуряване, внедряване на семейно ориентиран подход в работата на здравеопазването, образованието и социалната сфера, както и подкрепа на заестотата на родителите.

Трето, целенасочени мерки за осигуряване достъп на децата в нужда до услуги в основните области на интервенция на Европейската гаранция за детето – образование и грижи в ранна детска възраст, последващо образование, здравеопазване, здравословно хранене и жилищно настаняване.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
д-р НАДЯ КАНТАРЕВА-БАРУХ
Заместник-директори:
НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ
СТОЯН СТОЯНОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
тел: 02/425 04 70
02/425 04 71
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>
<https://www.azbuki.eu>

Аз-буки

Банкова сметка: Райфайзенбанк
бул. „Цариградско шосе“ № 101
IBAN: BG40RZBB91553139075716
BIC: RZBBBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

Антоанета Найденова
a.naidenova@azbuki.bg
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kocheva@azbuki.bg

Онлайн редактор:

Аделина Маринова
a.marinova@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Иван Шопов
i.shopov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Варна – Айсекех Рюфи
varna@azbuki.bg

Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255

Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com

Кърджали – Радка Петкова
088 6732874

Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Стара Загора – Росица Ранчева
088 6153628

Шумен – Светлана Крумова
srkumova@gmail.com

Кореспонденти в чужбина:

Брюксел – д-р Яни Узунов
yaniz1@abv.bg

Никозия – Бранислава Бобанац
branim@abv.bg

Тел Авив – Рина Бакалова
rina.bakalov@gmail.com

Берлин – д-р Ваня Велкова
dr.velkova@azbuki.bg

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Стоян Стоянов

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните текстове
и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии

Наслада за меломани

Музиканти с над 100 международни награди
на сцената на „Сити Марк“

Деница СТОЯНОВА

В четири концерта на своята сцена „Сити Марк Арт Център“ – София, ще представи продукцията на талантиливи млади български музиканти.

На 2 юни със солов концерт се изявява Георги Димитров-Жо-жо, един от най-обещаващите млади китаристи. Жо-жо е първият носител на учредената от предаването „Алегро виваче“ на БНР награда за млади таланти

„Олга Камбурова“. Сolist е в концерти с именити диригенти и оркестри като Мигел Ромеа и Orquesta Sinfonica Verum в Auditorio Nacional de Musica, Мадрид, Алберто Мартели и Orchestra di Scuola dell'Opera в Teatro Comunale di Bologna, проф. Пламен Джуров и камерен ансамбъл „Софийски солисти“, Йордан Камджалов и др. В програмата ще прозвучат творби от Й. С. Бах, М. К. Тедеско, Мануел де Файя и др.

В концерта „Вечерта на виртуоза“ своите възможности ще представят

Ивайло Василев – пиано, Наума Найман – виолончело, Елизабет Гекова – цигулка, Сара Чакърова – ударни инструменти. Със специалното участие на Георги Димитров-Жо-жо – класическа китара.

Участниците в този концерт са носители на над 100 награди от национални и международни конкурси. В програмата са включени творби от Й. Хайдн, Ф. Шопен, Б. Барток, М. Гленуорт и др.

Давид Дяков е сред най-значимите музикални артисти и китаристи на своето поколение. Едва

на 11-годишна възраст прави дебют като солист на оркестър „Орфей“ в София. Следват повече от 50 концерта като солист на големи оркестри, като Софийската филхармония, Филхармоничния оркестър на Атина, оркестъра на БНР и много други. Носител е на над 50 награди от международни конкурси. Давид е съучредител и първи председател на Cologne Guitar Society, което насърчава развитието на китарата. На концерта на Давид Дяков – 4 юни, звучат произведения на Бах, Хенце, Паганини, Е. Гранадос и др.

Пианистът Людмил Ангелов ще свири заедно с ученици от своя майсторски клас в НБУ на 11 юни. В концерта „Млади таланти на пианото“ ще се изявят Сияна Михова, Мария Кирякова, Деян Табашки, Михаела Михайлова, Александър Томов и самият маестро Ангелов. Всички те са носители на престижни награди от конкурси у нас и в чужбина. За тях Людмил Ангелов е подбрал произведения от Бах, Бетовен, Шуберт, Шопен, Рахманинов, Скрябин, Дебюси, Прокофиев и П. Владигеров.

Детският център във Вълчедръм чества юбилей

Снимка ЦПЛР – ОДК, Вълчедръм

С концерт в читалище „Рало“ на 24 май своята 40-годишнина посрещна Центърът за подкрепа на личностното развитие – ОДК, във Вълчедръм. „На сцената децата от клубовете „Художествено слово“ с ръководител Валентина Сашкова, „Народни песни“, воден от Миролюб Йонков, и „Народни танци“ с ръководител Сеферина Боянова рецитираха, пяха и танцуваха. Те поздравиха гостите с песни, мажоретни танци и народни ритми“, споделя директорката на Центъра Наташа Цанина.

Малките таланти изпълняват и стихове от литературния конкурс по повод юбилея „Единство, творчество, красота“. А стихотворението на 10-годишната Милена Симеонова от Силистра „Ела при нас!“, което е класирано на първо място, е избрано за песен на ЦПЛР – ОДК, Вълчедръм. Тя е изпълнена за първи път

от децата от клуб „Народни песни“, като музиката е на Ангелина Цанина. И както подобава на празник, под звуците на песента „Рожден ден“ е внесена и тортата за юбилея. Тя пък е приготвена от учениците от кулинарната паралелка при Професионалната гимназия „Димитър Маринов“ – Вълчедръм.

„Гости на тържеството бяха хора, работили в първите години в Центъра, представители на Община Вълчедръм, директори на образователни институции, учители и родители. Поздравителни адреси изпратиха от Община Вълчедръм и от кмета Иван Барзин, ДГ „Патиланди“, ОУ „Васил Левски“, 2. ОУ „Иван Вазов“, ДГ „Слънчице“ във Вълчедръм, от ДГ „Щастливо детство“ – с. Долни Цибър, и спонсори и дарители, подпомагали дейността на институцията“, информира още Цанина. **АЗ-БУКИ**

200 години училище в Медковец

На 24 май в салона на читалище „Развитие – 1898 г.“, с. Медковец, област Монтана, тържествено чествахме юбилея на СУ „Отец Паисий“. 200-годишнината се превърна в празник за цялото село. Двувековното училище с името на поп Андрей след промените през 1990 г. си връща старото име „Отец Паисий“. Така честването съвпадна с 300-годишнината от рождението на Отец Паисий и 260-годишнината от написването на „История славяно-българска“.

На първия етаж е подредена изложба от стари учебници. На гостите бяха връчени в специален плик брошура за историята на школото и послание. Цялото училище, начело със знаменосците, дефилира по главната улица до читалищния салон.

В словото си директорката Анелия Монова припомни трудния път при създаването на просветното дело и посочи някои от големите постижения на училището. От 1944 г., откакто се води регистър на издадените документи, основното си образование тук са завършили 5687 ученици, а средно – 3140 души.

Сградата на училището има съвременен вид след основния ремонт през 2020 г. В двора са игрищата за волейбол, баскетбол и футбол на малки вратички. Модерно обзаведени са кабинетите по информационни технологии, биология, химия, физика, по български език и литература. През 2020/2021 г. са разкрити две професионални паралелки за специалностите „Техник озеленител“ и „Помощник възпитател“.

В тържествения концерт, проведен в препълнената зала на читалището, се чуха много поздравителни адреси и бяха връчени ценни подаръци за училището. Много емоции внесоха танцовите му състави с играещия им ръководител и учителка Людмила Торньова. Подготвителната група изигра танца „Въртележка“, а накрая по-опитните танцьори завършиха с „Шопски танц“.

Празникът продължи в училището с тържествено изпращане на поредния успешен випуск.

Достоеен завършек на честването на юбилея е и награждаването на стариши учители по български език и литература Светла Данаилова с отличieto на МОН „Неофит Рилски“ за дългогодишна цялостна и професионална трудова дейност в системата на предучилищното и училищното образование.

200 години образователно дело в Медковец! 200 години всеотдаен учителски труд!

На многая и благая лета, СУ „Отец Паисий“, Медковец!

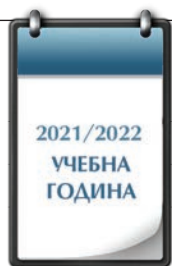
Наталия ИСАЕВА

МИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО
И НАУКАТА

- Национален спортен календар
- Национален календар за изяви по интереси на децата и учениците

Медиен партньор – Национално издателство „Аз-буки“

Общо 106 са инициативите в национален и в международен план, включени в Националния календар за изяви по интереси на децата и учениците и в Националния спортен календар на МОН за учебната 2021/2022 г.

Традиционно в „Аз-буки“ публикува информация за пъстрата палитра от извънучилищни и извънкласни дейности, които са любими за младите хора.

Снимка „Аз-буки“

Театралната зала на Двореца на децата се оказва тясна за желаещите да видят изпълненията на танцовите таланти, сред които и школата за народни танци „Хорце“ към ЦИКО „София“ с хореограф Надежда Колева

Срещи с дарования

Стотици участници събира международният детски фестивал на изкуствата „Млади таланти“

В празник на изкуствата, дарованията, приятелствата и усмивките се превръща XIV международен детски фестивал на изкуствата „Млади таланти“, организиран от Националния дворец на децата и МОН. Началото е дадено от кмета на столичния район „Възраждане“ Савина Савова. А в дните от 16 до 21 май на сцените и в залите на Националния дворец на децата се представиха деца и младежи до 19 години от музикални, театрални и танцови формации, школи по изобразително и приложно изкуство, фотоклубове, литературни студия, групи и състави от всички видове образователни институции, читалища и други.

В Гербовата зала на Двореца на децата е подредена изложба с творби от разделите за изобразително, приложно и фотоизкуство.

В раздел „Литературно творчество“ комисията награждава за отлично представяне в категорията за поезия в първа група Аделина С. (ЛК „Касталия“ – ЦПЛР – ОДК, Варна) за стихотворението „Родина“. В групата V – VII клас отлично представяне е присъдено на Андрей Х. (ЦПЛР – ОДК, Варна) за стихотворението „У дома“. В трета група (VIII – XII клас) отлично представяне е присъдено на Даница К. (ЦПЛР – ОДК, Варна).

В категорията за проза в първа група отлично представяне е присъдено на Радослав К. (ЦПЛР – ОДК, Варна), във втора – на Даниел Б. (ЦПЛР – ОДК, Варна), и в трета – на Милица И. (ЦПЛР – ОДК, Варна).

В раздел „Изобразително изкуство“ в първа група (до IV клас) за колорит са отличени Максим И. (ОДК, Кърджали) и Кристина В. (156. ОУ – София), за идея и композиция – Мерве М. (ОДК – Кърджали), за пресъздаване на традиции – Габриела П. („Жиков АРТ“ – с. Волуяк), за традиции и обичаи – Валерия А. („Арт Попово“ – Попово), и за пресъздаване на архитектурен обект – Бетина Г. (20. ОУ – София) и Валерия Х. (ОУ „Св.св. Кирил и Методий“ – Обзор). Във втора група (V – VII клас) за колорит са отличени Илиана Я. (156. ОУ – София) и Раян К. (школа „Живопис“, Военен клуб

– Казанлък), за идея и композиция – Айлин О. (ОДК – Ардино), за пресъздаване на архитектурен обект – Александър С. (ОУ „Цар Симеон I“ – Варна) и Йоан Д. (20. ОУ – София). В трета група (VIII – XII клас) за колорит са отличени Виктория Д. (ОДК – Кюстендил) и София М. (школа „Живопис“, ВК – Казанлък), за пресъздаване на традиции и обичаи – Джерен С. (ОДК – Ардино), за пресъздаване на архитектурен обект – Андрей Т. (ОДК – Пловдив) и Никол Б. (ОДК – Кюстендил).

В категорията „Приложно изкуство“ в първа група най-добре в текстилната техника се проявява Андреа И. (ЦЛТРДБ – Благоевград). Във втора група за текстилна техника са отличени Силвия М. (НЧ „Христо Ботев 1937“ – Бургас) и Унка Б. (СУ „Методий Драгинов“ – с. Драгиново), а за работа с природни материали – Елинон Н. (1. ОУ – Търговище).

В категорията „Фотоизкуство“ в първа група за композиция са отличени Катерина Ц. (ОУ „Ран Босилек“ – Габрово), Анна Б. (школа „Живопис“ – Казанлък) и Ивелина Г. (ПБНУ „Родина“ – Малага, Испания), а за репортаж – Йордан Б., Лора П. и Анаелия Д. (ЦПЛР – ДК, Септември). Във втора група с композицията най-добре се справят Елеонора М. (школа „Живопис“ – Казанлък), Теодора З. (ОДК – Кърджали), Цветиана Б. (ОУ „Христо Ботев“ – Търговище) и Елиза В. (Малага – Испания). За перспектива са отличени Михаил К. (ЦПЛР – ДК, Септември) и Борис И. (1. ОУ – Търговище), а за оригинална идея – Виктория К. (Лондон – Великобритания). В трета група трима отличени за композиция – Мария-М. М. (Павликени), Мария М. (ОДК – Кърджали) и Йорданка К. (ЦПЛР – ДК, Септември). Журито отличаваша за перспектива Андрей Т. (ОДК – Пловдив), а за колорит – Йорданка Б. (ОДК – Кърджали).

В раздел „Музикално изкуство“: класически музикални инструменти, класически хорове и солисти – лауреати са детският хор „Бонка Големанова“ (НЧ „Христо Ботев 1884“ – Ботевград), ДВГ „Пейте с нас“ („Св.св. Кирил и Методий“ – Ботевград), хор на пловдивските момчета „Стефка Благоева“ (ОДК – Пловдив) и смесен хор „Звъника“ (ЦПЛР – ЦРД, Плевен).

За отлично представяне поканата за участие в гала-концерта на лауреатите на Фестивала и поканата за участие в творческа ваканция получава и акордеонен ансамбъл „Акордио“ (ЦПЛР – ЦРД, Плевен). За изпълнението си са отличени и Калина Г. (пиано, 144. СУ – София), Петър В. (китара, ЦПЛР – ЦИКО „София“, София), Васил Д. (тромпет, НЧ „Хр. Ботев 1884“ – Ботевград), Мадлен Х. (артцентър „Стринджендо“ – София), Сиана П. (артцентър „Стринджендо“ – София), Ясмин Л. (пиано, ЦПЛР – ЦИКО „София“), Димитър П. (акордеон, НМУ „Любомир Пипков“ – София), Юлия В. (пиано, НМУ – София), концертна формация на детския хор „Орфей“ („Младежки център“ – Хасково), подготвителна формация на детския хор „Орфей“ („Младежки център“ – Хасково), Цигулков ансамбъл (НЧ „Н. Вапцаров 1866“ – Благоевград), Божидара К. (пиано, ЦЛТРДБ – Благоевград), Емилия А. (пиано, ЦЛТРДБ – Благоевград), Дилиана С. (пиано, ЦЛТРДБ – Благоевград), Андреа И. (пиано, НЧ „Н. Вапцаров 1866“ – Благоевград), Елия Г. (пиано, НЧ „Н. Вапцаров 1866“ – Благоевград), Йордан П. (пиано, НУМТИ – Пловдив).

С Голямата награда на творческата комисия, поканата за участие в гала-концерта на лауреатите на Фестивала и за участие в творческа ваканция е отличена детската вокална група „Морски песъчинки“ (сдружение „Арт мюзик“ – Бургас).

В раздел „Музикално изкуство“: народно пеене, народни хорове, инструментални групи, народни оркестри – отлично се представят „Джумайчета“ (НЧ „Н. Вапцаров 1866“ – Благоевград), хор за народно пеене към ДЮОФА „Изворче“ (НДД), ВИА и Народен оркестър (144. СУ – София) и ДЮОФА „Нашенчета“ (ЦПЛР – ЦРД, Плевен), тамбурашки дует Светлозар Ц. и Емил М. към ДФА „Чепинче“ (НЧ „Св.св. Кирил и Методий 1905“ – Велинград), Илиана К., Елина Ц., Ивона Г., Ралица П. и Тиана Д. (144. СУ – София), Лилия Л. (Асеновград), Петя М. (ОДК – Пещера), дует Карина и Константин Ф., Ема П. (НУИ – Плевен), Калина И., Йорданка Л. и Мина Д. (ОДК – Пещера), Ивета Х. (ОЦРД – Стамболийски), Симеон Д.

(„Нашенчета“ – ЦРД, Плевен), Димитър П. (НМУ – София) и Габриел М. (НДД).

В раздел „Театрално изкуство“ комисията отличаваша с голямата награда „Тийн-театър“ (НДД) и за най-добри актьорски постижения на Марта Г. и на Ралица Г. Театър „Арлекин“ е лауреат за актьорски постижения и режисьорска работа с екипа. Театрална школа „Менон“ (читалище „Аура“) е отличено за авторска драматургия и режисура, а детската театрална школа „АлЯ“ (НЧ „Н.И.Вапцаров 1922“ – София) – за актьорско постижение на Карина Ч., за добра режисьорска работа с децата и за музикалното оформление на спектакъла. Студия „Театър и традиции“ (ЦИКО „София“) е отличено за оригинално сценично решение на ритуално-обретен театър, а вокално-театрална формация „Врабчета“ (ЦИКО „София“) – за оригинално хореографско решение. За сценична реализация и актьорско куклено майсторство е отличен и ДЮОТ „Щурчо“ (ЦЛТРДБ – Благоевград). За оригинална сценична адаптация, за сценография и кукли лауреат е Театралната школа при ЦПЛР – ОДК, Кюстендил. Друга тяхна постановка – „Сицилия... ОКАУ“, получаване и признанието на публиката. Куклен театър „Зорница“ (НДД) е отличен за най-добър куклен спектакъл.

В раздел „Музикално творчество“: вокални изпълнители на поп, рок, джаз – групи, формации, индивидуални изпълнители, инструменталисти и песни, композирани от деца – специалната награда на комисията получава вокален състав Masterpiece (София).

За отлично представяне и поканата за гала-концерта и за творческа ваканция получават ВГ „Детски свят-мини“ (ЦПЛР – Мездра), ВГ „Бели брези“ (ЦИКО „София“), ВФ „Морски песъчинки“ („Арт мюзик“ – Бургас), ДВГ „Палави ноты“ (читалище „Христо Ботев“ – Божурище), ДВГ „Сладки пуканки – мъничета“ (НДД), ДВГ „Сладки пуканки-мини“ (НДД), ДВГ „Сладки пуканки“ (НДД), дует Петя С. и Боян Г. („Фа Дизез“ – Благоевград), Боян Г. („Фа Дизез“ – Благоевград), Катерина В. (читалище „Д-р Петър Берон 1926“ – София), Белослава К. („Д-р Петър Берон 1926“ – София), дует Симона и Христо – ВТФ „Врабчета“ (ЦИКО „София“),

Ивеея С. (ЦИКО „София“), дует Ивеея и Дебора (ЦИКО „София“), Ивана И. (ЦПЛР – ЦРД, Плевен), формация за поп и рок пение „Междучасие“ (НДД), дует Мария&Тервел (НДД), Ния К. (НДД) и ВФ „Славейчета“ (НДД).

В раздел „Танцово изкуство“ – „Класически балет“, „Характерни танци“, „Спортни танци“, „Съвременни и улични танци“, специална награда на журито, поканата за участие в гала-концерта и за творческа ваканция получават Зорница С. ТС „Теодора Байчева-Терпсихора“ – София) и Юлия В. (балетно студио „Джулия“ – София).

Лауреати са и танцово студио „Теодора Байчева-Терпсихора“ (София), Елена П. („Теодора Байчева-Терпсихора“), балетно студио „Макове“ (НДД), Александра Б. (БШ „Алгредета“ – НДД), Мила К. (БШ „Алгредета“ – НДД), трио „Кукли“ (балетно студио „Джулия“ – София), ТФ „Улыбка“ (СУ „Димитър Маринов“ – Лом), клуб по спортни танци „Стил“ (НДД), студио за модерен балет „Цветни мечти“ (НДД), дует Нур Ф. и Сиана Г. (ТФ „Блясък“ – СЦИ „Космос“, София), Карина В. (НУТИ – София), школа по танци Full dance (София), Галена С. (Full dance – София), ТШ Sky dance (119. СУ – София), формация „Стил“ (ОДК – Велинград), Dance studio Deja vu (Благоевград), Катерина В. (читалище „Д-р Петър Берон 1926“ – София) и ТФ „Софистик-Живо“ (София).

Студия за класически балет „Тяра“ (София) е отличено за костюми и сценично присъствие. Школа по модерен и класически балет „Парисов“ (ОЦРД – Стамболийски) получава приза за хореография. Танцов състав „Синтез“ (ЦПЛР – ЦРД, Плевен) получава награда за сценично присъствие.

В подраздел „Фолклорни танци“ лауреати са Пиринският танцов ансамбъл „Вихрен“ (НЧ „Н. Вапцаров 1866“ – Благоевград), Танцов ансамбъл (НУИ – Плевен), Детски танцов ансамбъл (НУИ – Плевен), ДЮОФА „Изворче“ (НДД). Специалната награда на НДД получава специалност „Български танци“ – VIII^Б и VIII^В клас и момчета от IX^А клас на НУТИ – София.

Гала концертът на лауреатите от XIV фестивал „Млади таланти“ е на 1 юни 2022 г. в Националния дворец на децата. **АЗ-БУКИ**

АБОНАМЕНТ 2022

По-модерни и по-нововативни

Национална програма за увеличаване обхвата
и финансирането си

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Вестник „Аз-буки“	78 лв.
Научно списание „Български език и литература“	39 лв.
Научно списание „История“	39 лв.
Научно списание „Математика и информатика“	39 лв.
Научно списание „Педагогика“	87 лв.
Научно списание „Професионално образование“	50 лв.
Научно списание „Стратегии на образователната и научната политика“	53 лв.
Научно списание „Философия“	30 лв.
Научно списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“	53 лв.
Научно списание „Чуждоезиково обучение“	39 лв.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

3% от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

5% от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15% от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 02/425 0470;
azbuki@mon.bg
www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

АЗ-БУКИ ФОТОКОНКУРС

www.azbuki.bg

Снимката участва в VI издание на Фотоконкурса на „Аз-буки“.
Автор: Полина Бенчева, СУ „Васил Левски“ – гр. Роман

„Моето училище е най-хубавото“

СЕДМИ НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“
очаква творбите за
VII издание на Националния фотоконкурс
„Моето училище е най-хубавото“.

В конкурса могат да участват:

Ученици от I до XII клас, които представят
във фотоси училищния живот.

Авторски творби се приемат до 30. XI. 2022 г.

Адрес: konkurs@azbuki.bg „За фотоконкурса“

Участието в конкурса е без такса.

Подробни правила за участие на: www.azbuki.bg.

Изпратените снимки се оценяват
от авторитетно жури с председател
проф. д-р Станислав Семерджиев –
ректор на НАТФИЗ,
изпълнителен директор на Световната асоциация
на филмовите и телевизионни висши училища.

Победителите се обявяват през декември 2022 г.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени
в специален календар за 2023 г.

Ученическите творби ще бъдат публикувани
в изданията на „Аз-буки“.

Потайните пазители на гората

В България се срещат четири вида сънливци – горски сънливец, обикновен сънливец, лешников сънливец и най-редкият не само у нас, но и в Европа т.нар. мишевиден сънливец. През последните няколко години г-р Недко Недялков от Националния природонаучен музей – БАН, изследва неговата биология и екология. Той изнася резултатите от своите проучвания на XI международна научна конференция на изследователите на сънливци (Gliridae), проведена се в Свиленград. Тя е организирана от фондация HABITAT, Холандия, и НГПМ – БАН, в партньорство с Дружеството на анималисти, флористи и научни илюстратори.

Мишевидният сънливец е открит преди повече от 60 години от български зоолози. Намерен е случайно при фаунистични проучвания в района на Югоизточна България. Зоолозите са изследвали съобществата от дребни бозайници между Свиленград и Бургас, когато откриват около 20 екземпляра. В началото те не са наясно какво точно са намерили. Предполагат, че е гризач,

роднина на сънливците. Единствено известен към този момент е бил вид, описан от планински район между Туркменистан и Иран (Kopetdag), който е на повече от 2000 км от България. Самиот откритие е публикувано същата година и предизвиква истинска зоологическа сензация, тъй като бозайната фауна в Европа е една от най-добре изследваните в света. Новината за намирането на нов род обикаля всички специализирани списания за зоология. И всичко приключва дотук.

От момента на откриването на ми-

шевидния сънливец до наши дни всъщност не е направено почти нищо за неговото проучване като биология, екология и разпространение. Последните данни за неговите местообитания идват основно от изследване на остатъци от храната на различни видове сови. Липсата на знания за неговото разпространение възпрепятства учените у нас да вземат мерки за адекватното му опазване и защита. Те не знаят основни неща – къде живее, с какво се храни, каква активност има.

Още по темата на стр. 19

Уважаеми читатели,

Поради големия интерес към в. „Аз-буки“ ви предоставяме възможност да закупите неговите броеве и от следните места:

СОФИЯ: Национален природонаучен музей, бул. „Цар Освободител“ 1 (понеделник – неделя от 10,00 до 18,00 ч.); подлез „Глиска“.
ПЛОВДИВ: Основно училище „Алеко Константинов“ (библиотеката), ул. „Божидар Здравков“ 3а, тел.: 032/62 56 73.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

• година XXV, 2012 • киевски 1, 2012

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-педагогическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ФИЛОСОФИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

22 2 – 8 юни 2022 г.

Борбата за надмощие в църковните диоцези

*Откъс от „Очерк върху отношенията
между Цариградската патриаршия
и българите през XIV в.“*

Радостин Григоров

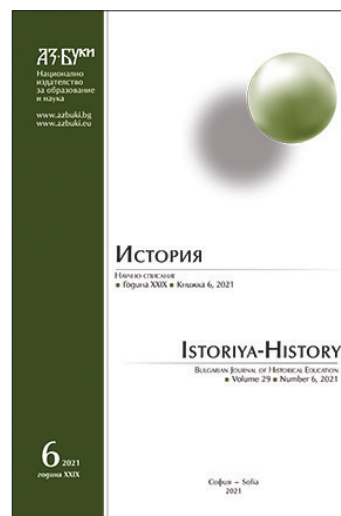
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Отношенията между Цариградската патриаршия и българите през XIV в. са интересни и динамични. За посочения период условно те могат да бъдат разделени на три големи групи: отношения между Цариградската и Търновската патриаршия; отношения между Цариградската патриаршия и българите в контекста на политическия и църковния живот на Балканите; връзки и контакти на Цариградската патриаршия с високоставени духовници от български или от предположаем български произход извън българските земи.

Отношения между Цариградската и Търновската патриаршия през XIV в.

При разглеждането на отношенията между две църковни институции важно място заема борбата за надмощие в църковните диоцези. Така например възстановяването на Византийската империя и връщането на Цариградската патриаршия от Никея в Цариград през 1261 г. довело до възвръщане на традиционния им интерес към Черноморската област и част от земите на Добруджа. В политическо отношение, в резултат от войната между България и Византия от 1304 – 1307 г., по-големите черноморски крепости на юг от Стара планина, като Месемврия (дн. Несебър), Анхило (дн. Поморие), Созопол, Агатопол (дн. Ахтопол) и др., станали български владения и с изключение на кратки прекъсвания те останали българско притежание чак до похода на граф Амедей VI Савойски от 1366 – 1367 г., когато били окончателно предадени на Византия (Gjuzelev 1992, 4). В църковно отношение обаче ситуацията била по-сложна. Въпреки че някои южночерноморски епархии липсват от протоколите на Цариградската патриаршия за определени периоди (например за

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

*Списанието се реферира и
индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-р Пламен Митев

E-mail: pdmitev@uni-sofia.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 6/2021

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Сведения за българската история през IX – XI в., отразени в Руския хронограф / Деница Петрова

За „Кратко изложение за соединението на двете училища Свищовски, училището на божественото преображение и свети Апостоли“ на Емануил Васкидович, или първият публикуван общински устав на български език / Дора Савова

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Russian Propaganda During the First World War: Technologies and Forms / *Anna Hedo, Svitlana Liaskovska*

Bulgarian Blagoev Commune in the Context of the Formation of the Soviet Totalitarian System (1920s – 1930s) / *Mykhailo Zhurba, Viktor Dotsenko, Nataliia Chernihovets*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Ново изследване за руската позиция към Балканските войни 1912 – 1913 / *Христо Беров*

Традиции и бъдещи хоризонти: Учебните кораби, катери и яхти на Морското училище (1881 – 2021) / *Валентин Василев*

Ukrainian-Bulgarian Relations in the Focus of Ukrainian Historians / *Artem Papakin*

ХРОНИКА

Кризите като катарзис: политически, социални, стопански и културни измерения на екстремните ситуации в историята / *Елица Ненова*

митрополит на Месемврия не се споменава в протоколите на Синода в Цариград в периода 1311 – 1367 г., но след 1367 г. за митрополията става дума многократно в тези документи), присъствието на Цариградската патриаршия там е огромно, както личи от регистъра на Византийската църква. Към това се добавя и споменаването на южночерноморските епархии в нотициите на Цариградската патриаршия през XIV в. (Gonis 1994). Сведенията за присъствие на Търновската патриаршия в тези епархии са оскъдни и това, дали в определени периоди от XIV в. те са били част от Българската църква, е по-скоро в сферата на хипотезите (Gjuzelev 1992; Nikolova 2017, 313 – 318).

Подобно е положението и с Варненската митрополия. През XIII в. до края на второто десетилетие на XIV в. за нея не са известни документи. Тя се споменава като подчинена на Цариградската патриаршия в годините 1321, 1325, 1327. В периода 1327 – 1340 г. в изворите не се споменава за варненски митрополит, но между 1340 – 1347 той отново многократно се появява в документи на Цариградската патриаршия. В периода 1347 – 1369 г. митрополитът на Варна не присъства на заседанията на синода в Цариград, но това не е сигурно доказателство, че Варненската митрополия не е била част от състава на Цариградската патриаршия. Прави впечатление, че в Синодика на Българската църква не се споменават варненски митрополити, както и отсъствието на митрополита от Търновския събор от 1359 г. От 1369 г. нататък в документите на Византийската църква неизменно присъства Варненската митрополия, въпреки че до края на 80-те години на XIV в. тя продължила да бъде в пределите на българско политическо формирование – това на Добруджанското деспотство (Bozhilov, Gjuzelev 2004, 356 – 359; Pletnirov 2008; Preiser-Kapeller 2008, 55 – 57).

Прегледът на изворовия материал (Gonis 1994) показва огромно присъствие на Цариградската патриаршия в епархиите по Черноморието. Дали за определени периоди те са били част от Търновската патриаршия, остава в сферите на хипотезите без наличието на сигурни сведения в изворите, а и със сигурност може да се твърди, че след похода на Амедей VI Савойски те окончателно и безвъзвратно преминали под върховенството на цариградския патриарх. Предположението, че епархиите по Черноморието в църковно отношение са били под юрисдикцията на Цариградската патриаршия през XIV в., изглежда странно, тъй като в политическо отношение за големи периоди те са били част от български политически формирования. В този ред на мисли е възможно установеният принцип през Средновековието *Cuius regio, eius ecclesia* („Комуто е властта, томува е църквата“) да не се е спазвал. Още повече че той е важен най-вече тогава, когато е имало догматически или канонически различия между два църковни субекта.

В науката се приема, че с възобновяването на Българското царство в края на XII – началото на XIII в. Дръстърската митрополия била присъединена към Търновската архиепископия-патриаршия. В Синодика на Българската църква са отбелязани шест дръстърски митрополити (Bozhilov, Totomanova, Bilyarski 2012, 173, 315). Митрополитският престол е споменат в нотициите (Darrrouzès 1981, 401, 407, 414) от времето на византийските императори Ангроник II Палеолог (1282 – 1328) и Ангроник III Палеолог (1328 – 1341), но се смята, че

това по-скоро отразява поддържана претенция и традиция, отколкото реална църковна власт. Приема се, че най-рано до Търновския събор от 1359 г. Дръстърската митрополия е била под духовната власт на Търновската патриаршия, тъй като на събора е присъствал и „дръстърският митрополит Захария“ (Kuzev 1980, 83; Kenanov 2010, 63). Около 1370 г. най-вероятно Дръстър вече е бил подчинен на варненския митрополит, а чрез това – съответно и на Цариградската патриаршия, а това положение на митрополията се запазило и след това (Gjuzelev 1994, 194 – 196; Bozhilov, Gjuzelev 2004, 359 – 361; Preiser-Kapeller 2008, 96 – 97; Nikolova 2017, 295 – 301).

Твърде интересна е ситуацията и във влашките земи. Въпреки липсата на преки сведения в изворите много изследователи са на мнение, че до края на 50-те години на XIV в. отвъддунавските земи, и най-вече Влашко, са били подчинени на Търновската църква (Kuzev 1980, 82; Sabev 1987, 329 – 330; Bozhilov, Gjuzelev 2004, 362 – 363). След появата на първите наченки на организиран политически живот във Влахия около 1330 г. новосъздаденото воеводство потърсило начини да увеличи престижа и статута си и се обърнало към Византия, за да получи църковна организация под нейното покровителство. За Цариград това вероятно било добра възможност да се справи с присъствието на Търновската патриаршия в тези земи. Така през 1359 г. по молба на влашкия воевода Николае Александру (1352 – 1364) Цариградската патриаршия ръкоположила митрополита на Вичина Йакинт за църковен глава на Унговлахия, т.е. на Влашкото воеводство, а след неговата смърт трябвало да бъде избран друг митрополит, чието ръкополагане следвало да бъде извършено от Цариград (Darrouzès 1977, 338 – 341; Preiser-Kapeller 2008, 65 – 66).

Някои сведения в изворите дават основание да се предположи, че през XIV в. Филипополската митрополия на няколко пъти е преминала от епоцеза на Цариградската патриаршия към епоцеза на Търновската църква и обратно. Някои автори са на мнение, че това се е случило за кратко в периода 1322 – 1323 г., когато градът е бил в български ръце (Dancheva-Vasileva 2011, 323). С по-голяма сигурност и за по-продължителен период може да се твърди, че митрополията е била подчинена на Търново след 1344 г., тъй като областта около Филипопол била присъединена към владенията на цар Иван Александър (1331 – 1371) (Snegarov 1946, 46; Sabev 1987, 330; Gonis 1989, 47 – 49; Preiser-Kapeller 2008, 362 – 365; Dancheva-Vasileva 2011, 323, 337 – 340; Nikolova 2017, 318 – 320). Това сякаш се потвърждава и от участието на филипополския митрополит Мануил на събора в Търново от 1359 г. (Kenanov 2010, 63). Това сведение, разбира се, не може да бъде сигурен показател, че епархията е била част от Търновската патриаршия, защото е възможно Мануил да е присъствал на събора в Търново по други причини (Nikolova 2017, 319 – 320). Не бива да се забравя също така, че през XIV в. Филипопол неизменно присъства в нотичиите на Цариградската патриаршия (Dancheva-Vasileva 2011, 323; Nikolova 2017, 320). Според мнението на някои автори около 1371 г. съществува сигурно свигетелство, че митрополитската катедра на Филипопол вече е била под юрисдикцията на Цариградската патриаршия (Todorova 1997, 65).

Особено интересна е ситуацията във Видинската митрополия през XIV в. Приема се, че по време на освободителното движение на Асеновци тя била включена към епоцеза на Търновската патриаршия. В нотичиите от времето на Андроник II Палеолог и Андроник III Палеолог обаче като подчинен на ромеите се сочи и Видин (Darrouzès 1981, 400, 407, 413). Разбира се, към тази информация трябва да се подхожда критично и да не се приема безрезервно (Nikolova 2017, 252 – 254). Малко след това, от края на 40-те или началото на 50-те години на XIV в. се откриват сведения за подчинението на Видинската митрополия под юрисдикцията на Търновската патриаршия, тъй като в едно четириевангелие е записано, че е било завършено във Видин, споменават се цар Иван Александър, цар Иван Срацимир (1352/53 – 1396) и се добавя, че църковният съдебен тогава е бил управляван от патриарх Теодосий (Bozhilov 1994, 198 – 200; Karageorgieva 1999, 80 – 81; Nikolova 2017, 254, 358). От друга страна обаче, прави впечатление отсъствието на видинския митрополит от Търновския събор от 1359 г. След унгарската окупация на Видин (1365 – 1369) видинският митрополит Данаил избягал във влашките земи, а след това той е споменат в няколко документа на Цариградската патриаршия от началото на 70-те години на XIV в. (Karageorgieva 1999, 81 – 85). Те показват, че от този период вероятно Цариградската патриаршия е направила опити за промени в църковното състояние на Видин. От 1381 г. със сигурност се знае, че митрополията е била подчинена на Цариградската патриаршия, както се разбира от решението на синода на Византийската църква от юли месец същата година за ръкополагането на Касиан за видински митрополит (Gjuzelev 1994, 204 – 206). През 1386 г. видинският митрополит пригубил права и върху Средечката епархия (Gjuzelev 1994, 213; Gjuzelev 2013, 221 – 222), която преди това била в епоцеза на Търновската патриаршия. През 1392 г., след оттеглянето на митрополит Касиан и размяната на писма между Иван Срацимир и Византийската църква, за митрополит бил избран и ръкоположен Йоасаф (Gjuzelev 1994, 222 – 227; Nikolova 2017, 248 – 259, 357 – 359). В началото на XV в. възникнал спор между Цариградската патриаршия и Охридската архиепископия за Видинската и Софийската епархия (Prinzing 2014).

От друга страна обаче, Търновската патриаршия също не стояла безучастна. В средата на XIV в. тя оспорила сериозно авторитета на Цариградската патриаршия. Това се случило първо през 1346 г., когато българският патриарх Симеон участвал в короноването на Стефан Душан (1331 – 1355) за цар и посвещаването на сръбския архиепископ Йоаникий (1338 – 1354) в патриарх (Snegarov 1946, 36, 331 – 332, 334; Todorova 1997, 24; Gjuzelev 2013, 219). Според други изследователи обаче този акт на Българската държава и църква е индикация за компромисна позиция и слабостта на българската външна политика (Bozhilov 1994, 159). Търновската патриаршия продължила своята политика спрямо Цариградската патриаршия и през 1352 г., когато българският патриарх посветил монаха Теодорит за руски митрополит, след като Калист I отказал да стори това (Gjuzelev 1994, 169 – 171, 172 – 174). Тези действия на Българската църква били явно предизвикателство към Цариградската патриаршия.

През 1361 г. цариградският патриарх Калист I изпратил послание до търновското монашество, с което от името на синода на Цариградската патриаршия обвинява Българската църква в няколко насоки: по време на служби търновският патриарх не споменава имената на четиримата източни патриарси; при кръщение българските свещеници не правели трикратно потапяне, а само еднократно; Българската църква си приготвяла миро сама (Snegarov 1946, 48; Sabev 1987, 321 – 325; Gjuzelev 1994, 177 – 184; Bozhilov, Gjuzelev 1999, 603 – 604; Preiser-Kapeller 2008a, 68; Gjuzelev 2013, 217 – 219, 238 – 239; Nikolova 2017, 229 – 232). Цялото послание силно дискредитира Българската църква, вероятно заради нейния нараснал авторитет, както се разбира от самите обвинения. Интерес предизвикват и твърденията на Калист I, че на търновския патриарх било подарено „по снизхождение“ да се нарича патриарх, както и че той не е бил „напълно автокефален“ (Gjuzelev 1994, 181 – 182). За да подкрепи твърденията си, цариградският патриарх споменава за някакво постановление на патриарх Герман II (1223 – 1240), което обаче досега не е известно на науката, т.е. Калист I си го е измислил. Обвиненията, че на търновския патриарх е било дадено „по снизхождение“ правото да се нарича патриарх, и че не е бил „напълно автокефален“, са проява на спекулативност и били изцяло несъобразени с решенията на събора от 1235 г., когато била възстановена Търновската патриаршия в присъствието на всички източни патриарси. Трябва да се подчертае, че в православния Изток няма подобни половинчатости – т.е. или някой е патриарх в пълнота, или не е. Тези обвинения показват двучиността на Цариградската патриаршия. В. Гюзелев правилно отбелязва, че патриарх Калист I не само е съчинил разпореждане на патриарх Герман II, но изцяло е пренебрегнал съществуващата документация, тъй като търновският епископ придобил правото да се нарича патриарх, не по „снизхождение“ от византийска страна, а чрез „царско и синодално постановление“. Според същия автор разказът за възобновяването на Българската патриаршия през 1235 г. е бил използван през 1361 г. в отговор на посланието на Калист I, за да защити и да докаже, че титлата на българския патриарх е имала пълна автокефалия и самостоятелност (Gjuzelev 2016, 164 – 166). Друг документ на Цариградската патриаршия също потвърждава, че обвинението на Калист I е неоснователно, тъй като в т.нар. наръчник за писане на писма на Цариградската патриаршия се казва, че цариградският патриарх се обръщал към търновския по следния начин: „Светейши патриарх на Търново и на цяла България, в Светия дух обичан брат и съслужител на наше смирение!“ (Gjuzelev 1994, 215). Като цяло, посланието на патриарх Калист I трябва да се разглежда и интерпретира въз основа на усложнените политически и църковни отношения, най-вече поради недоволството в Цариград от участието на търновския патриарх Симеон при посвещаването на сръбския архиепископ в патриарх и ръкополагането на Теодорит за руски митрополит. Така съдържанието на този документ може да се определи и като силно тенденциозно, изразяващо раздразнение от високия международен авторитет на Българската църква, отколкото като сигурен определител за каноничния статут на Търновската патриаршия.

Пълния текст четете в „История“, кн. 6/2021 г.

Към въпроса за съзнателността и несъзнаваното

*Откъс от „Аналитика на афицируемостта:
около проблема за феноменологическото
несъзнавано“*

Деница Ненчева
Десислав Георгиев

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Феноменологизиране на несъзнаваното: един продължаващ диалог

Въпросът за отношението между интенционалната аналитика, развивана от Хусерл, в която се привилегирова общата сфера на „бужността“ и „несъзнаваното“, което започва да играе все по-важна роля в появяващите се в началото на XX век разклонения на „дълбинната психология“, е поставен на разглеждане още от Ойген Финк през 30-те години на миналия век. В краткото приложение XXI към §46 на „Кризата на европейските науки и трансценденталната феноменология“ Финк отбелязва, че от елементарните интенционални анализи, през проблематизирането на универсално субективната даденост на света, към интенционалната теория за „несъзнаваното“ стои „дълъг методически път“, който предстои да бъде изминат. За него обаче това е една *възможна насока*, която би дала шанс за достигане до възможността всички онези разнородни проблеми, полагани в общата рубрика с название „несъзнавано“, да бъдат подobaващо схванати в техния *същински проблематен характер* и от там – да бъдат изложени в методически задоволителна форма. Едно движение на научната рефлексия, което изисква като отправна точка последователната аналитика на „осъзнатостта“, в която „нещата и самият свят в промяната на субективните релативности да се схванат като цялостни образувания на субективни синтези (Bewusstheit)“ (Fink 1998, 107).

Както многократно отбелязва Хусерл, феноменологическата перспектива се основава на радикалното преодоляване на *наивността* на естествена нагласа, която фундира в почти еднаква степен научна и пренаучна рефлексия, оргинерно и екстра-оргинерно мислене, задържайки ги потопени в пределите на „негвусмис-

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science*

Главен редактор
Проф. д-р Георги Апостолов
E-mail: apstlv@swu.bg

Редактори
Д-р Атанаска Чолакова
0889 22 20 42

Николай Кънчев
0888 81 56 45
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 1/2022:

ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА
Pragmatic Foundations
of Religious Experience in
Wittgenstein's Philosophy / Andrii
Synytsia

СЪВРЕМЕННА ФИЛОСОФИЯ
The Image of the Other in the
Cultural Practices of the Modernity /
Serhii Vytalov, Lesia Smyrna, Iryna
Petrova, Adriana Skoryk, Olena
Goncharova

ХЕРМЕНЕВТИКА

Ricœur and Foucault on Tragedy and Truth / Carlos Garduño Comparán

ФЕНОМЕНОЛОГИЯ

Аналитика на афицируемостта: около проблема за феноменологическото несъзнавано / Деница Ненчева, Десислав Георгиев

ФИЛОСОФСКА

АНТРОПОЛОГИЯ

The Choice of Love and the Numinous: Existential and Gender Contexts / Nazip Khamitov, Svitlana Krylova, Olena Romanova

ФИЛОСОФИЯ И РЕЛИГИЯ

Еврейските мотиви в „Сказание за буквите“ на Константин Костенечки – културни и интерпретационни проблеми / Христо Салджиев

The Journey from Egypt to the Promised Land, from the Baptism to becoming the Son of God and from the Earthly to the Heavenly Kingdom from the Point of View of Allegorical Interpretation / Eva Kovacheva

ПСИХОЛОГИЯ

Връзки на заучената безпомощност и самосаботирането с психичното благополучие / Маргарита Бакрачева

ления-живот-в-нещата“. По същия начин оставането при „баналната теория на несъзнаваното“, както я определя Финк, означава оставане в пределите на едно *наивно теоретично* отношение към изследваните феномени. Основният проблем в общата теория на тогавашната „дълбинна психология“, който може да бъде доловен от феноменологическата нагласа, е, че тя се впуска нагълбоко:

„в тези интересни, всекидневно предлагани феномени, вкарва в действие една индуктивна емпирия, изгражда конструктивни „обяснения“ и при това мълчаливо постоянно бива водена от една наивнородовматична *имплицитна теория за съзнанието*, от която винаги се ползва, колкото и да се дистанцира от възприетите във всекидневна познатост феномени на съзнанието“ (ibid, 108).

Оставяйки настрана кривуките, които могат да бъдат отпратени към ендегенните проблеми, стоящи в основата на „митическите“ теории за истинската „същност на живота, независимо дали става дума за натуралистичния механизъм на „либидото“, или пък за една „динамика“ на нагоните и инстинктите“ (ibid, 108), проявяваща се във феномените на „несъзнаваното“, Финк, удържа чисто феноменологическата перспектива, от която насочва и специфицира своите възражения. Наивността, която се визира в случая, е *философка наивност* и може да бъде открита на нивото на предпоставките, които стоят пред всяко теоретизиране, приемащо за очевидно що е „съзнавано“ и „съзнание“. По този начин биват пропуснати експлицитната *тематизация* и *демаркация* между същностните структури и съдържания на тези два „топоса“, както би ги нарекл Фройд. Именно поради това е нужна феноменологическа теория, която разрушава привидността за типичната познатост и непосредствената даденост на съзнанието, която дори и в научните теории, функционирайки като „имплицитна теория за съзнанието“, се припокрива с онази „груба“ артикулация, която удовлетворява нуждите на всекидневния живот.

Поставяйки въпроса за отношението между феноменология и дълбинна психология, зад която се долавя отчепливо Фройдовата психоанализа, Финк не предлагаша интенционалната аналитика като решение на всеки проблем пред теориите за несъзнаваното, а като един подстъп, който предстои да бъде развит:

„Ала дали „несъзнаваното“ подлежи на разтълкуване с методическите средства на интенционалния анализ, ще се види единствено в самия процес на работно овладяване на този проблем“ (ibid, 109).

Тук обаче няма да се обръщаме към реконструирането на стъпките и ориентируните в този дълъг диалог, случил се в годините, последвали призива на Финк, и който, със запазена интензивност продължава и днес. Вместо това, уържайки историята на инсценираните срещания между двамата мислители като фон, в този текст ще насочим изследователския фокус към някои аспекти от проекта за трансцендентална феноменология на Хусерл. Този поглед към класическата феноменология ще бъде придружен от допълнителни препратки към някои от ключовите моменти на Фройдовата психоанализа. Така проблематизацията ще лабира между феноменологическия прочит на психоаналитични постановки като тази за несъзнаваното и на собственото им феноменализиране.

Върху проблема за паметта, феноменологическото несъзнавано и афективната животност

Мотивът за несъзнаваността собствено присъства в тематичния интерес на Хусерл още около времето на небезизвестните ръкописи от Бернау, посветени на времето (и индигуацията) и бележещи обръщането на изследователския фокус върху пропелсивността, която до този момент остава слабо развита. Там обаче той бива засегнат в малко по-различен порядък, най-вече по линия на проблема за безкрайния регрес по стъпките на времевата конституция и (отхвърлената) възможност за съществуването на фундаментални несъзнавателни процеси. От там насетне темата присъства отчетливо в аналитичния интерес както на класически фигури в полето на феноменологията като Мерло-Понти, Дериде, Ари и др., така и в работата на съвременни мислители и практики като Томас Фукс и Юрген Щрауб. Интерпретациите на феноменологическото несъзнавано обикновено го разполагат на равнището на психоаналитичното *предсъзнавано*. То обаче, оперирайки заедно с възприятието, е винаги по особен начин „включено в“ или трансверсално на несъзнаваното, правейки го „податливо на случванията и ефектите от будния живот“ (Smith 2012, 175).

Разработките на късния Хусерл отразяват особено богатството на афективния живот. Генетичния прочит на егологията вече разкрива Аза не като празен полюс, а като *носител на хабитуалности*, придобити в хода на една персонална история (ср. Georgiev 2020, 101; Husserl 1977, 66). В този контекст пасивното или активното конституиране на предметен смисъл бива основано на взаимопроникващи се синтетични отношения, заставащи на прага на съзнанието:

„Може да се говори за непрестанен генезис в живото настояще в задния план на активната интенционалност, както и за генезис на интенционалната история на този заден план, т.е. за темпоралната стратификация на неговото утаяване в Аза или хабитуализация“ (Rabanaque 2017, 30).

Преосмислянето на аналитиката на чувствата, афектацията и афективността се оказва съществен компонент на това методично разпитване. Ключови за него са аспектите на *оригиналната пасивност и първичното хиле*.

Разкриването на отделните слоеве на световата конституция в ходовете на генетичния анализ очертава подслои от времевы синтези, гарантиращи континуалността на опита; той бива последван от този на асоциативно синтезиран материал, благодарение на който може да възникне задният план вследствие на организирането на хилетичните данни – именно той възможностява и сърцевината на предния план, чрез която интересът на Аза може да бъде разбуден, а самият той да бъде афициран; третият подслой бива функционално обвързан с предходния по хилетичен път чрез кинестезите, които насочват преминаването от един импресионален момент към друг, като поддържат потока на иманентната темпорализация (вж. Husserl 2001). В този контекст „афектацията е резултат от разликите между преден и заден план и хилетичните полета, които „стимулират“ Аза и мотивират обръщането му към тях, т.е. „отговарянето“ на „стимула“ (Rabanaque 2017, 31). Така, чрез упрежняването на методите на генетичната феноменология, Хусерл успява да различи ролята на *пасивната интенционалност*, която направлява едно поле на живяна афектация и нейната *предобектна конституция*, на която се основава и активната такава. Това поле се състои от *първична сенсибилност*, чиито неразривни аспекти биват *първичното хиле, първичните чувства и първичните кинестези*.

В своите по-късни ръкописи Хусерл допълнително експлицира преобръщането на фундиращите отношения между репрезентативния и афективния компонент, което се основава именно на хилетичното афициране и стимулиране на Аза, разполагащо емотивността между полюсите на привличане и отблъскване, на стремежа и нежеланието, в осцилация спрямо пункта на безразличието (*adiaphoron*, казва Хусерл), които опримчват кинестетично неговото „Аз мога“ – движение, което има *телеологична* природа (ibid.). Към тази картина Хусерл не пропуска да отчете и ролята на *настроението*, което придружава конкретни (афективни) моменти и насочва обръщането на субекта към тях. И не на последно място – в тази сфера на първична афективност неизменно присъства и *оценностяващ компонент*, който кристализира в порядъка на инстинктивността, която основава тенденциите към изпълване (на страната на удоволствието), насочващи сенсуалната кинестетична мотивираност. Именно кинестетичната *животност* на тялото, неговият афективен резонанс според Хусерл се явява една особена форма на интуитивен първичен праксис (*Urpraxis*), който възможностява последващите волеви такива. Така, изглежда, „афективността *qua* афицирането е свойството на оригиналната пасивна интенционалност, която мотивира оформянето на хилетичните полета и на кинестетичната организация“ (ibid, 32). В историческото разгръщане на опита тази телесна фундираност на срещането със света бива подплатена от хабитуалностите, с техните *ако-то* зависимости, в които се „приютава“ *преддадеността* както на обичайния свят като *винаги вече конституиран*, така и на един *персонален Аз*, пред когото се разкриват собствените характерологични и личностни черти. Отлагането на предметния

смисъл, придобит в историята на Аза, се вклинява в неговия *своеобразен синтетичен стил*, разстилащ се по интенционалния живот, чиято вторична пасивност осигурява задния фон на една *интенционална традиция*, сред който се разгръща хоризонтът на първичната пасивност. Това измерение се отнася не само до интрасубективната сфера, но и до интересубективното съвместно съществуване в лицето на идеята за *припокриването* с другите и примордиалното обобщностяване, която бива разгърната по-късно от феноменолога.

Една от невралгичните точки в неговата зряла феноменология бива илюстрирана от метафориката на *резервоара на миналото време* и гравитура около въпроса каква е ролята на афектацията и афективните сили в процесите на паметта и забравата; как е възможно едни сякаш изпразнени от афективна сила обекти – *празни репрезентации*, да навлязат отново в съзнанието – гва аспекта, който възплащават и изследването на асоциацията. Този проблем, изглежда, може да бъде подобаващо адресиран чрез обръщането към това как настоящето повлиява хода на (с)помнянето и как изобщо съзнанието се отнася към обектите, които се явяват на неговия хоризонт; и не на последно място – дали, и ако да, как то афицира самото себе си в една форма на *себесхващане* на чистия Аз. Този момент, който може да бъде наречен *светова респонсивност* на Хусерловото съзнание, притежава сходства с възприятийното/перцептивното съзнание на Фройд, което „се простица в света като мембрана от сенсбилност“ (Bergo 2021, 328).

Опитвайки се да вникне в процесите на припомняне, Хусерл предполага, че смисълът на тези утаени съдържания продължава да съществува в една „мъртва“ форма. Това, изглежда, е един възможен подстъп към отговора на въпроса, с който феноменологът се занимава дълго време, а именно докъде се простира ретенцията. Той граничи с това състояние на афективно безсилие, където се сблъскваме по-скоро с неразличимост на обекта, на неговите импресионални белези, отколкото с неговото тотално изличаване. Подобна възможност би разкрила и ход към проблематизирането на естеството на такъв предметен смисъл, който, на пръв поглед, няма обект и сякаш е лишен от живост, която да захранва неговото евентуално пробуждане в хода на спонтанната асоциация (ср. Husserl 2001), тъй като тук става дума за умъртвяване *начина на даденост на обекта* откъм неговата афективна перспектива. Интенционалният предметен смисъл е станал *седиментиран смисъл*, преминавайки в модалност на скритост. Макар да не е афективен, неговите интенционални импликации не са изгубени. За Хусерл понятията като *съзнание*, *степени на съзнание* и *несъзнавано* са белязани от тази варираща градуалност. От тази гледна точка, под *несъзнавано* се разбира именно *нулата на живот на съзнанието*, която обаче не може да бъде сведена до нищо.

Мотивът за *афективната живост* изхожда от идеята на Хусерл за едно „преддверие на Аза“, мислено като вместилище, в което афективните сили, (о)бживяващи дадени обекти или събития, пребивават до потенциалния момент на мотивиране на тяхното пробуждане по пасивно-асоциативен път, който обаче не е предзададен. Това е пред-Азовият аспект на афектация. Другият, Азов аспект, пък се отнася до респонсивността на Аза т.е. до начина, по който той бива насочен към обекта и се заема с него. Афективните сили с тяхната активна живост, която остава потенциално смислово-възвръщаща, дори и когато изглежда загубена в ретенцията и потънала в резервоара на миналото, се оказва в центъра на това, което Хусерл разглежда като *несъзнавано*, успоредно с процеса на ставането-съзнателен (осъзнатостта) или *засегнатостта* от обекта (ср. Husserl 2001, 214).

Пълния текст четете във „Философия“, кн. 1

Молекулно моделиране на нуклеофилността

Откъс от „Semiempirical Quantum Chemical and Ab Initio Study of Co(II), Ni(II), Cu(II) and Zn(II) Complexes with the Azo Dye Derived from 4-amino Antipyrine and 2,4-Dihydroxy Acetophene“

Satya Narayan Chaulia
Rajendra (Auto) College (India)

Introduction

Molecular modelling uses theoretical approaches and computational techniques to study molecular systems ranging from small molecular units to large biological molecules (Cornado & Merlin 2003). Molecular modelling provides information of geometrical parameters such as bond lengths, dihedral angles and bond angles along with the spectroscopic data with respect to vibration, electronic and NMR (Leach 2009). In addition to this, Chemical reactivity sites of the ligand and its metal complexes can also be predicted from the natural atomic charge and electrostatic potential map (Ramachandran et al. 2008). The azo dye derived from 4-aminoantipyrine and 2,4-dihydroxyacetophenone as given in fig 1 and its metal complexes as given in fig 4 have been synthesised, characterised and reported (Chaulia 2016). In this study, attempts have been made to predict the reactive sites of the ligand and metal complexes by computing the natural atomic charge and electrostatic potential map. The spectral data such as IR, electronic and NMR of the ligand are calculated and compared with the experimental spectral data.

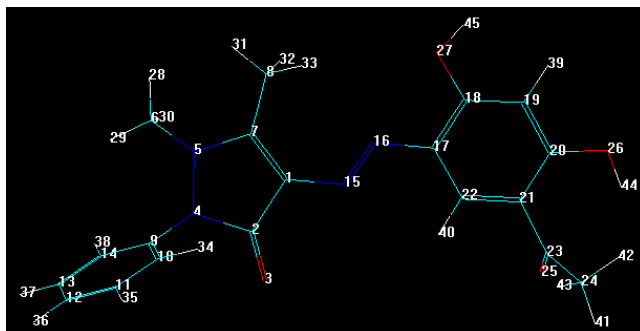

Figure 1. Optimised geometry of the ligand

Заглавието е на редакцията

Списанието е представено
в MIAR; CEEOL; EBSCOhost;
Google Scholar; РИНЦ

Главен редактор
Чл.-кор. проф. д.х.н.
Николай Денков
E-mail: nd@lcppe.uni-sofia.bg

Редактор
Никола Каравасилев
0889 48 99 01
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: science@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Обучение
по природни науки
и върхови технологии“,
кн. 6/2021:**

EXPERIMENTS

Study of Compositions for Selective Water Isolation in Gas Wells / *AL-Obaidi S.H., Hofmann M., Smirnov V.I., Khalaf F.H., Alwan H.H.*

SCIENCE AND SOCIETY

Мутации и варианти на коронавируса SARS-CoV-2, причинител на COVID-19 / *Лъчезар Карагьозов / Lachezar Karagoyozov*

FROM THE RESEARCH
LABORATORIES

Semiempirical Quantum Chemical and Ab Initio Study of Co(Li), Ni(Li), Cu(Li) and Zn(Li) Complexes with the Azo Dye Derived from 4-Amino Antipyrine and 2,4-Dihydroxy Acetophenone / *Satya Narayan Chaulia*

On the Sound, Produced by a Coin, Rolling in a Balloon / *Denitsa Vasileva*

CURRICULUM MATTERS

Трудни теми в учебната програма по химия от гледна точка на учениците / *Kalin Chakarov, Alexandria Gendjova*

NEW APPROACHES

Development of the Concept of Entropy: A Simpler Alternative to Carnot Cycle / *Jamil Ahmad*

Computational Details

The computational calculations were made using Ab Initio and semi empirical methods with Chem 3D Ultra programme (Chem3D Ultra Molecular modelling and Analysis, 2003). The geometry of the ligand and its metal complexes were drawn by using the programme Chem draw present in the same Chem 3D Ultra programme. The geometry of the ligand and its complexes were optimised using molecular mechanics and low lying structures were again optimised using semi empirical quantum chemical methods.

Results and Discussion

The computational study of the ligand and its metal complexes were undertaken and compared with the experimental results.

Natural atomic charge

The natural atomic charges at different atomic sites of the ligand were calculated and presented in the table 1 and fig 2. The natural atomic charge plays important role in determining the electronic properties of a compound such as dipole moment, molecular polarisability and hyperpolarizability (Bejler et al. 1990). The region of highest electron density reflects the potential sites of electrophilic attack. The highest electron densities are concentrated over nitrogen and oxygen atoms, this fact is also supported by the molecular electrostatic potential study in fig 3. Hence, these atoms have the ability to coordinate with the metal ions.

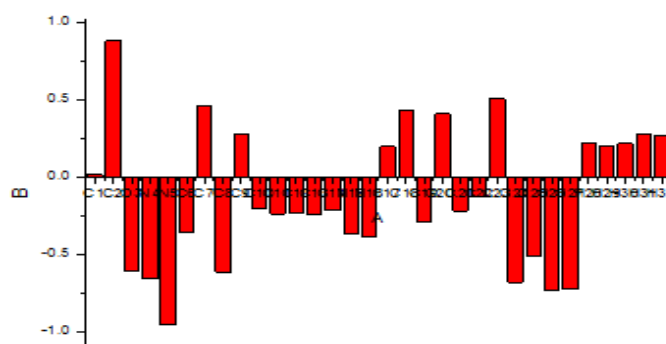

Figure 2. Natural atomic charge of the atoms present in the ligand

Table 1. Natural atomic charges

Atom	charge	Atom	charge	Atom	charge	Atom	charge
C1	0.0200	C8	-0.6356	N15	-0.3679	O24	-0.6788
C2	0.8913	C9	0.3031	N16	-0.3776	O25	-0.7209
O3	-0.6124	C10	-0.2181	C17	0.1850	O26	-0.7174
N4	-0.6725	C11	-0.2354	C18	0.4570	O27	0.7207
N5	-0.5529	C12	-0.2544	C19	-0.3103	H28	0.2265
C6	-0.3618	C13	-0.2350	C20	0.4940	H29	0.2426
C7	0.4643	C14	-0.2286	C21	-0.3421	H30	0.2059

Molecular electrostatic potential

The Electrostatic potential map gives an idea about the charge distribution and charge related properties of a molecules (Politzer & Murray 1991). The MEP of the investigated compound indicates red colour is concentrated around nitrogen and oxygen atoms and blue colour around some carbon and hydrogen atoms. This observation suggests that the nitrogen and oxygen atoms are rich source of electrons, and the metal ions is coordinating with the ligand through the azo nitrogen and oxygen atoms of the ligand as given in the Fig.3

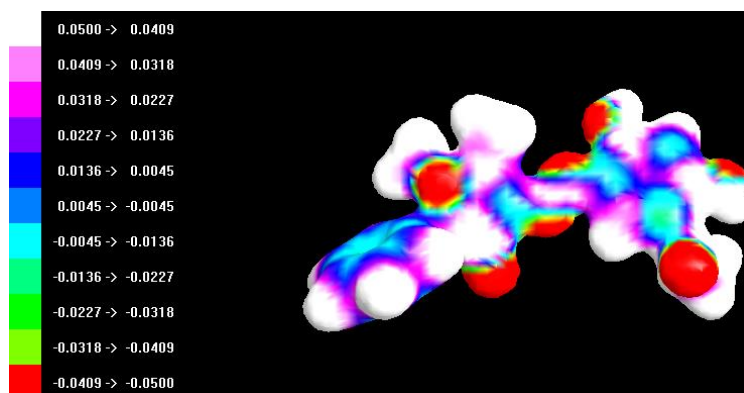
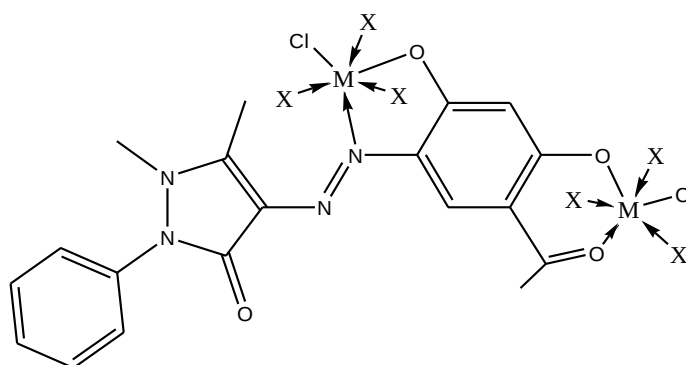

Figure 3. Electrostatic potential map of the ligand

X=H₂O for Co, Ni, Cu & X=nil for Zn

Figure 4. Structure of metal complexes

IR spectra

The IR spectra of the ligand and its metal complexes were recorded and the experimental spectral data were compared with the computationally generated spectral data and presented in the fig 5, 8 and table 2 and 3. The IR spectrum of the ligand gives a band at 1270 cm⁻¹ corresponding (C-O) vibration but the AM1 (Dewar et al. 1985) predicts it at 1262 cm⁻¹ and the PM3 (Stewart 1989) predicts it at 1257 cm⁻¹. The experimental frequency for the vibration of (N=N) appeared at 1493 cm⁻¹ but the AM1 predicts it at 1479 cm⁻¹ and the PM3 predicts it at 1491 cm⁻¹. The computational study indicates the vibrational frequency for (C=O) is at 1708 cm⁻¹ according to AM1 and at 1642 cm⁻¹ according to PM3 but experimental study indicates it at 1639 cm⁻¹. The correlation coefficient of experimental and computational vibration frequency calculated using AM1 and PM3 is 0.999 as given in fig 6 and 7.

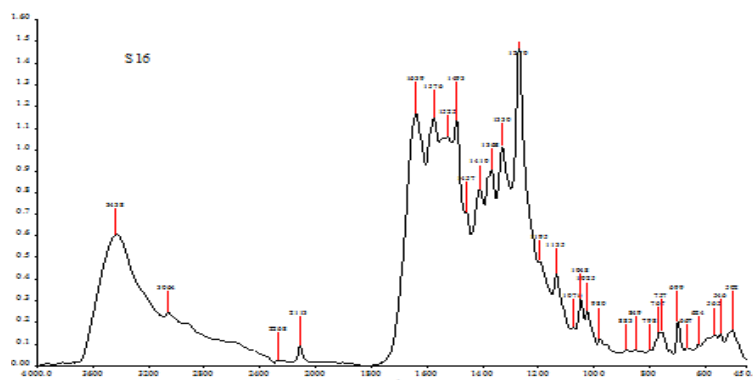

Figure 5. IR spectrum of the ligand(experimental)

Table 2. Experimental and computational vibration frequency data of the ligand

Band	EXPT	AM1		PM3
	ν/cm^{-1}	ν/cm^{-1}	Intensity	ν/cm^{-1}
(C-O)	1270	1262	3	1257
(N=N)	1493	1479	50	1491
(O-H)	3434	3609	47	3877
(C=O)	1639	1708	49	1642

Comparison of the vibrational frequency of the ligand (AM1)

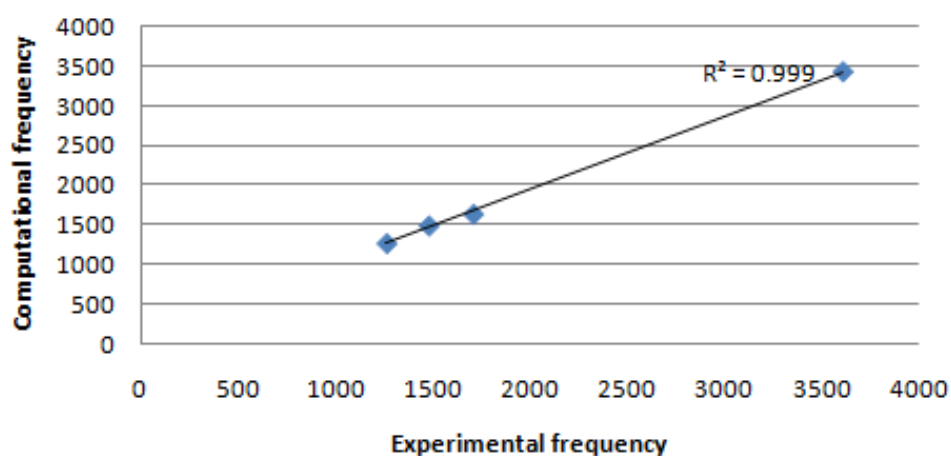

Figure 6. Correlation graph of the ligand

Comparison of vibration frequency of the ligand (PM3)

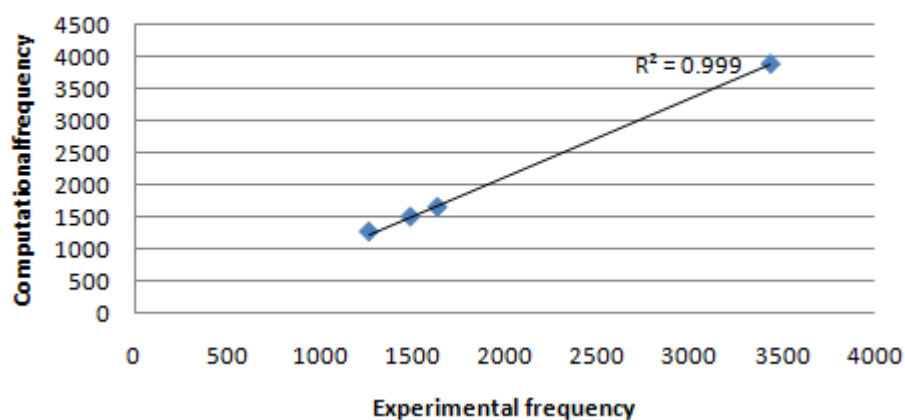

Figure 7. Correlation graph of the ligand

The IR spectrum of metal complex shows a band at $\sim 1219 \text{ cm}^{-1}$ but in the free ligand, it was at 1270 cm^{-1} and missing of peak at $\sim 3434 \text{ cm}^{-1}$ in the metal complexes that indicates deprotonation of -OH group and formation of bond by the metal atom or ion with the oxygen atom of the -OH group. However, the computational study predicts it at 1262 cm^{-1} according to AM1 force field and at 1283 PM3 force field. The spectrum of the complex also shows peak at $\sim 1454 \text{ cm}^{-1}$ but it was at 1493 cm^{-1} in the free ligand indicating formation of bond with one of the nitrogen atoms of the azo group(-N=N-) with the metal atom or ion. The computational generated spectrum indicates this peak at 1492 cm^{-1} and 1490 cm^{-1} corresponding to AM1 and PM3 force fields. The (C=O) stretching vibrational frequency of the free ligand is at 1639 cm^{-1} but IR spectrum of the complex shows at 1610 cm^{-1} that suggests formation of bond of carbonyl oxygen with the metal ion or atom. The computer-generated spectrum data indicates the vibrational frequency at 1647 cm^{-1} according to AM1 force field but at 1644 cm^{-1} according to PM3 force field. The bonding between the metal ion and oxygen atom of the (-OH) group is confirmed by the appearance of peak at 536 cm^{-1} in the IR spectrum of the complex⁷ but according to AM1 force field it is at 561 cm^{-1} but PM3 predicts it at 581 cm^{-1} . The bonding between the metal ion and nitrogen atom of the (-N=N-) group is confirmed by the appearance of peak at 536 cm^{-1} in the IR spectrum of the complex but according to AM1 force field it is at 556 cm^{-1} but PM3 predicts it at 522 cm^{-1} . (Sirichote et al. 1998). The correlation coefficient of experimental and computational vibration frequency calculated using AM1 and PM3 is ~ 0.997 as given in fig 9 and 10.

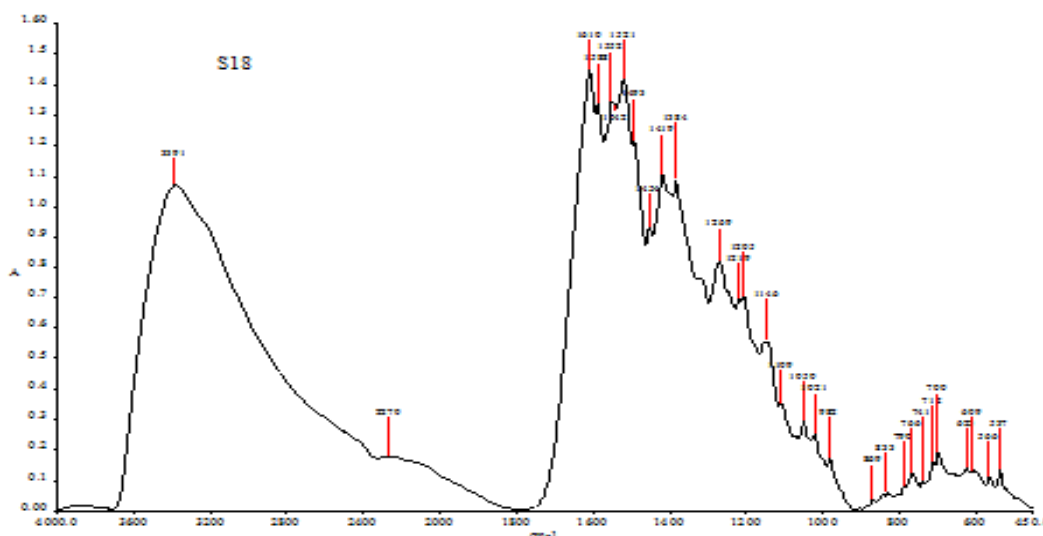

Figure 8. IR spectrum of the ligand(experimental)

Table 3. Experimental and computational vibration frequency data of the Co(II) complex

Band	EXPT	AM1		PM3
	ν/cm^{-1}	ν/cm^{-1}	Intensity	ν/cm^{-1}
(C-O)	1219	1262	3	1283
(N=N)	1454	1492	54	1490
(M-O)	565	561	9	581
(C=O)	1639	1647	54	1644
(M-N)	536	556	53	522

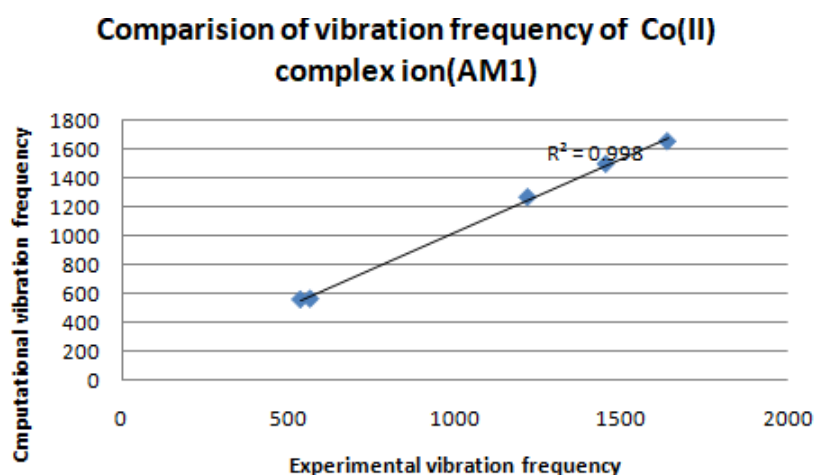

Figure 9. Correlation graph of the Co(II) complex

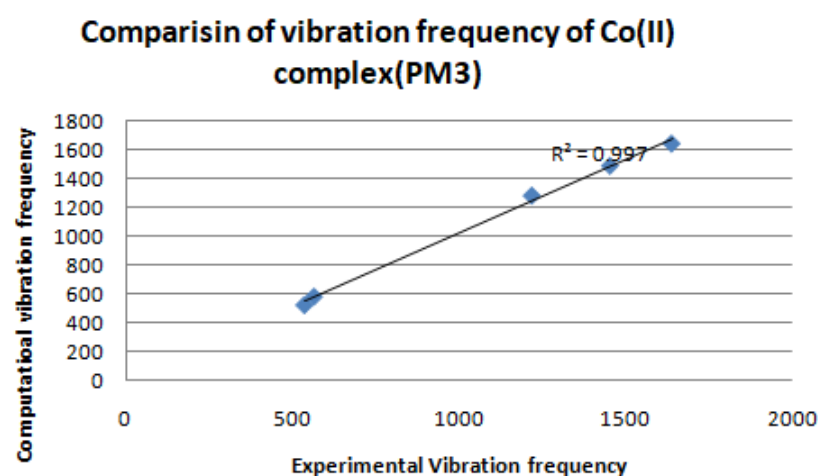

Figure 10. Correlation graph of the Co(II) complex

Пълния текст четете в „Обучение по природни науки и върхови технологии“, кн. 6/2021 г.

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

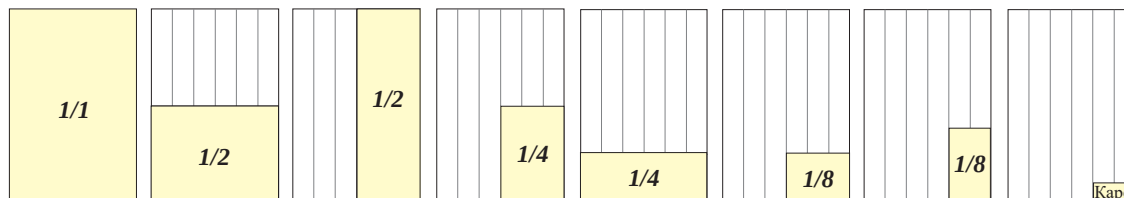
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница (в левове)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

6. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.